

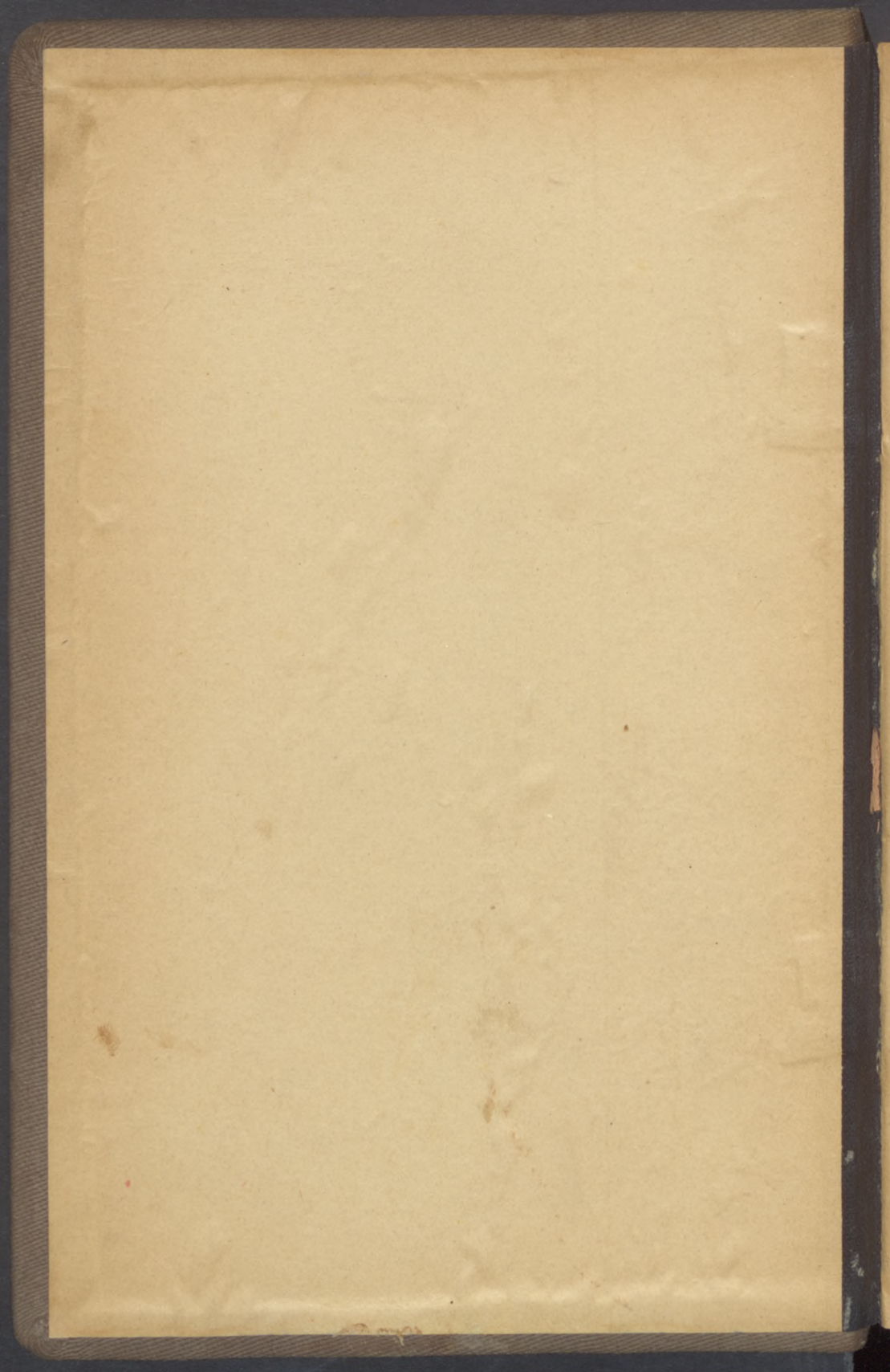
Biblioteka

U. M. K.

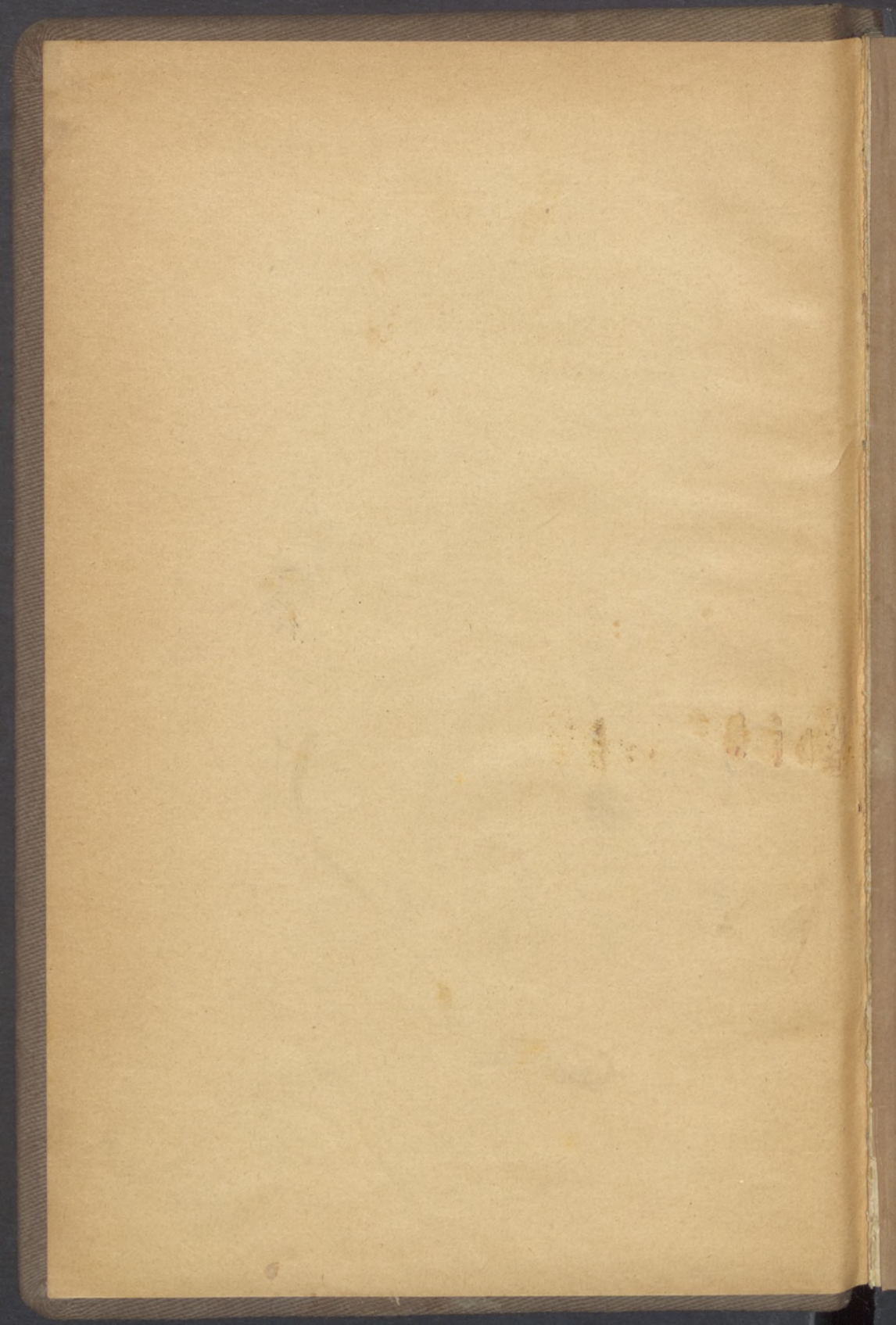
Toruń

169390

II

28.

PAN
STAROSTA KIŚLACKI.

TRADYCJA MYŚLIWSKA

PRZEZ

AUTORA „MOHORTA.“

[Pol]

POZNAŃ.

NAKŁADEM KSIĘGARNI JANA KONSTANTEGO ZUPAŃSKIEGO

1873.

Skład główny w Księgarni

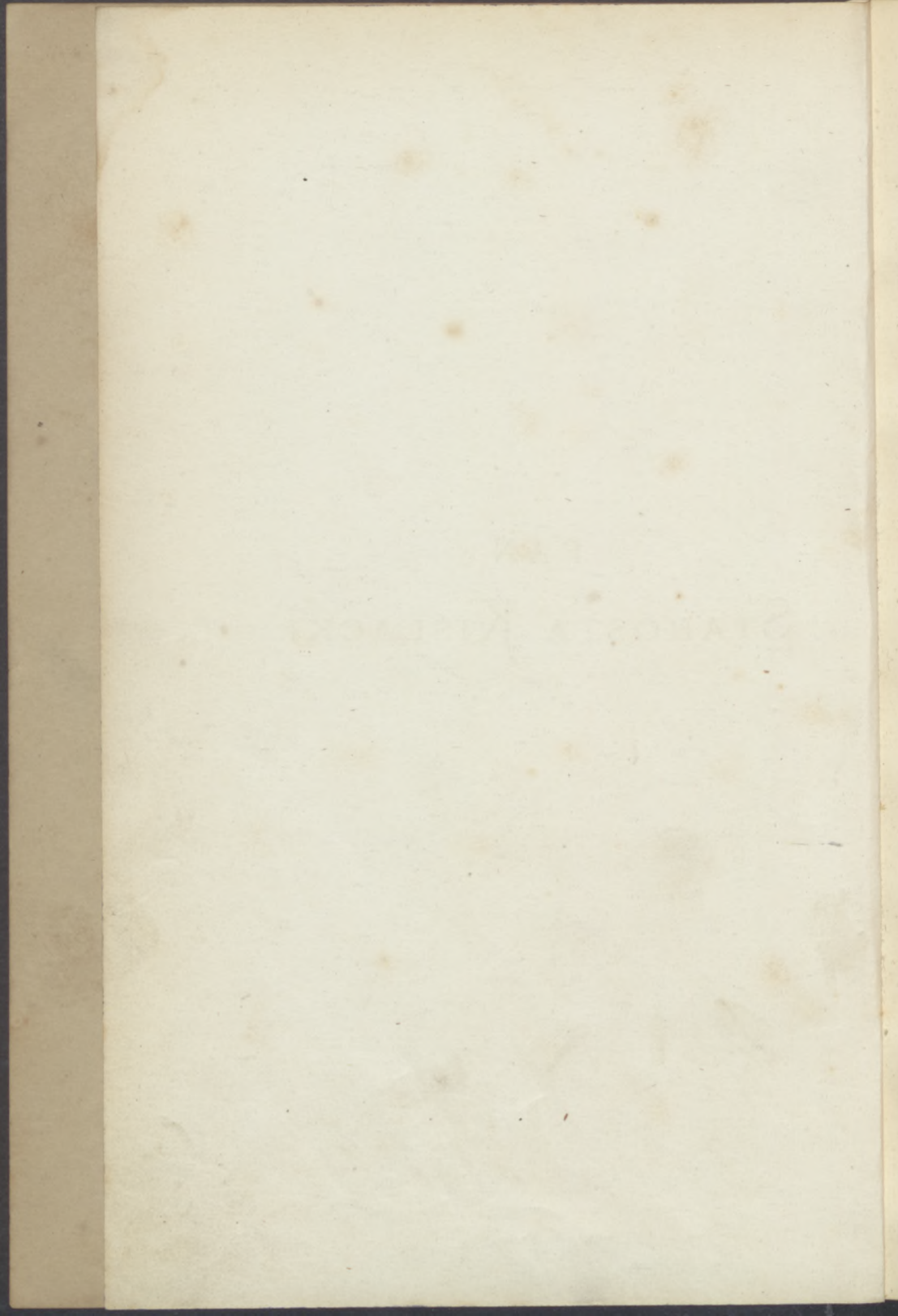
169390

17

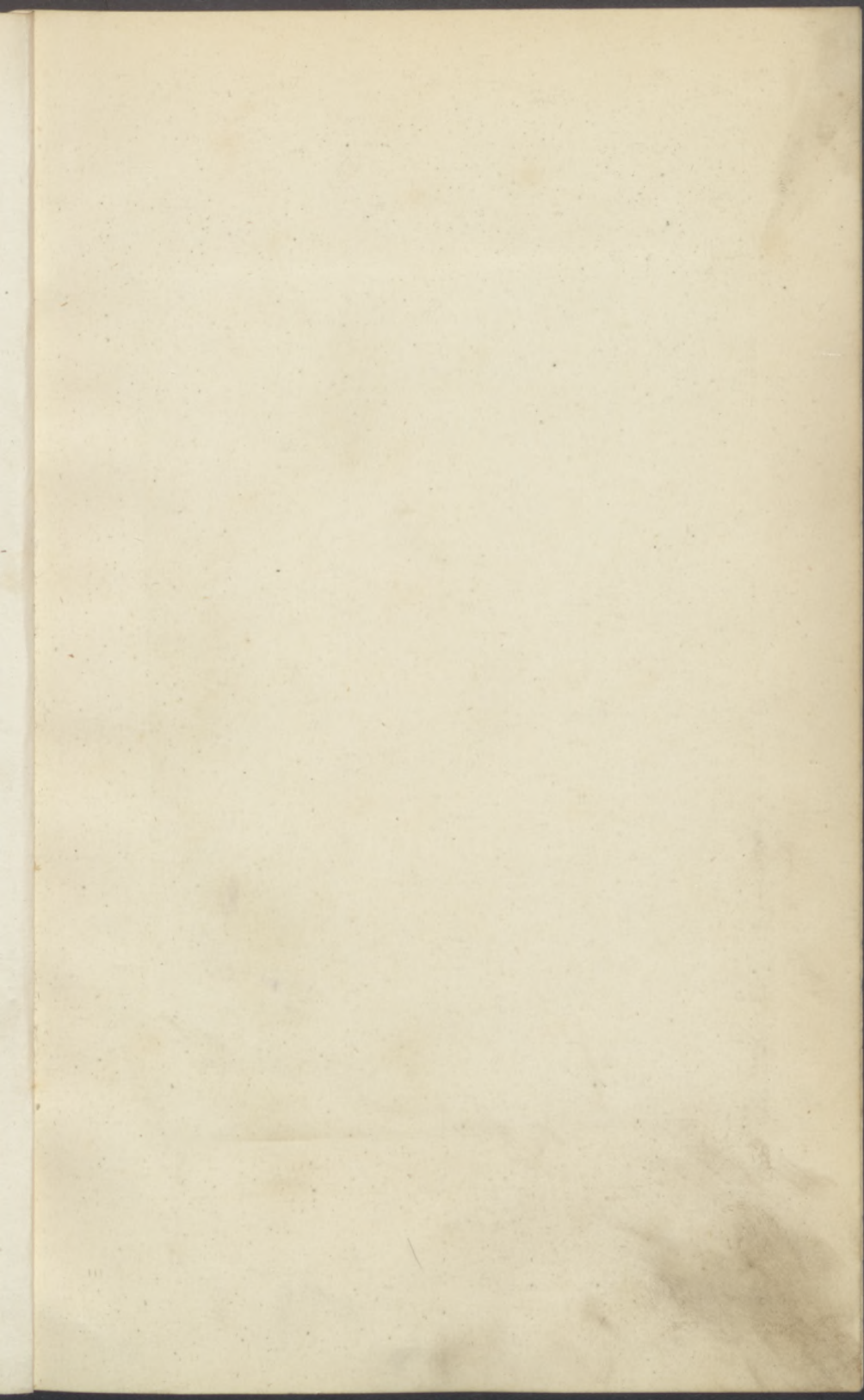

PAN
STAROSTA KISLACKI.

~~WYDAWCA
J. K. ZUPANSKIEGO & K. L. L.~~

WINCENTY POL

91

PAN

STAROSTA POLACKI.

TRADYCJA MYŚLIWSKA

PRZEZ

„AUTORA „MOHORTA.“

prawdopodobnie Pol. sprawdził w Estradi.

POZNAŃ.

• NAKŁADEM KSIĘGARNI JANA KONSTANTEGO ŻUPAŃSKIEGO.

1873.

8017

K. 938/51

Drukiem J. I. Kraszewskiego (Dr. W. Łabliński) w Poznaniu.

Za tropem i zwierzem, za graniem ogarów,
I wrzawą tych szczwaczy, za szlakiem tych jarów
Pręc koźmi gorąco przez stare wykroty
I biorąc i zwierza i psiarnię w obroty?!...

Któż myślą w te knieje dziś pójdzie za wami
I wytrwa wraz z wami w rycerskiej ochocie —
Aż w końcu już padnie tam wszystko przed
psami
Co było w objeździe co, szczwane w tym miocie?

I lasy gdzieś szumią... i puszcza się mroczy...
Lecz trąbki myśliwój nie chwyci już ucho,
I złai łowieckiej nie ujrzysz na oczy
I pusto jak gdyby w pustyni i głucho...
A przecież tak samo trop znaczy zwierz wszelki
I ptactwo wszelakie tak samo się wabi —
Tak samo się sklepi nad głową las wielki...
I łąka tak samo się w oczach jedwabi..
Tak samo się zorza myśliwska ozłaca —
I z cieplic tak samo to ptactwo powraca...
Tak samo jelenie czemchają te rogi,
I dziki tak samo zaległy barłogi —
I niedźwiedź tak samo na owsy wychodzi
Tak samo na sarny ukryty ryś godzi...
Tak samo przez bagna łoś jeszcze pomyka...
Tak samo wśród puszczy żubr stary poryka!...

A kiedy śnieg spadnie i świat się ubieli
A bory tam staną w srebrzystej kądzieli...
Tak samo zajączek mąduje po śniegu,
I szuka gdzieś żeru i grzeje się w biegu
By liszkę omylił i wilka i człeka...
I wszystko tak samo, jak działo się z wieka —
Tak samo i dzisiaj bez zmiany się dzieje:
Lecz tylko już łowów nie znają te knieje! —
A przecież to jeszcze nie bardzo tak dawno,
Jak knieja bywała po łowach tam sławną —
Lecz nie ma co mówić i próżna to praca:
Co było to przeszło i nigdy nie wraca...
Dziś tylko po łowach zostało podanie:
I kiedy wśród żywych wskrzeszone zostanie,
Nikt przecie podania zrozumieć nie umie
Bo któż się lubuje w odwiecznych puszcach szu-
mie?!

Kto dzisiaj do echa tych lasów zagada?
I wewnątrz tajemne tych kniei wybada?!
Są wprawdzie myśliwi i jest ich nie mało
Na mięsko, na białe i na tę zwierzynę,
Co przeszła przez kuchnię — nikt nie zna jój
cało
Nikt w żywe tam oczy nie widział już zwierza
I z echem tych lasów nie wznowił przymie-
rza!
Więc przed kim wytoczyć myśliwą drużynę?

Bywali i dawniej tam fryce do czasu
Lecz miano na fryców myśliwą frycówkę:
Za farbę fryc nieraz odstąpił gwintówkę!
I został myśliwym gdy przywykł do lasu,
Gdy zwolna o jedno i drugie wypytał
Obrządki myśliwe i język pochwytał. —
I z fryca myśliwy się stawał za czasem —
Lecz chłystka to lepiej zostawić pod lasem,
„Bo z chłystka i kłaka nic nigdy nie będzie“
Tak niegdyś mawiali na łowach ci sędzie.

Więc z chłystka i kłaka, ogara, ni człeka,
Nie było, i pono nie będzie do wieka,
To chłystki na ustęp! Lecz siedzą gdzieś ludzie,
Co znają, że wszystko zdobywa się w trudzie:
Ci jeszcze ocenią łowieckie zabawy,
I sławne na zwierza grubego obławy; —
I jako się niesie ta trąbka po rosie
Gdy potraw ostatni już leży w pokosie,
Tak powieść ostatnia niech do nich się niesie
I jeszcze przemówi o łowach i lesie! —

Co dzielnem bywało, choć z pola już schodzi,
To przecież po ludzku odpuścić się godzi —
Nikt z łuku nie strzela, nie nosi kołczanu
Lecz jeśli łuk kiedyś tam poszedł po Hanu,
To pono nie bywa nareszcie i sromu,
Gdy w dobrej pamięci gdzieś wisi wśród dcmu..

Nikt pono misiurki nie włoży na głowę
Lecz kiedy z obrazów tam twarze surowe,
Na żywych się patrzą z pod onéj misiurki:
Nikt pono nie zdejmie tygrysiej z nich burki:
Więc obok tych łuków i obok tych twarzy
I pamięć myśliwa niech stanie na straży!
Na rogach jelenich wspaniałej zdobyczy
Przy srebrnej obróżce, przy sforze i smyczy
Zawieszam na ścianie dźwirówkę turecką
W tym starym lamusie i trąbkę łowiecką
Bo nie ma takiego, co w kniei by strzelił
I zwierza grubego położył z dźwirówki,
Co rosy by czekał, lub pierwszej ponówki
Lub zagrał na trąbce i serce weselił.....

To niechaj w tym starym lamusie się kryje,
Co stało nie blichirem i niechaj tu żyje
I obok dźwirówki, niech trąbka się wije.....

OPOWIADANIE
PANA ŁOWCZEGO.

wieć Panie nad duszą!..
bo był to człek dziarski
Pan Tomasz Wąsowicz, Sta-
rosta Kiślacki
„Co człowiek — Wąsowicz“ w Krakowskiem
przysłowie —
Lecz nasz Pan Starosta wziął pannę w Grano-
wie,
I mieszkał na Rusi, a potem gdzieś w Troc-
kiem —

A w końcu na jednej już wiosce w Sanockiem.
Fortunę miał wielką — i mawiał: „więc ale!“
I trzymał dwór znaczny i żył téż wspaniale.
Fortuna płynęła, i nikła jak woda —
I nie rzekł jój nigdy: „Bóg zapłać!“ lub „szkoda.“
Bo robił fortunę, i robił i tracił:
Za konia dobrego, jak za wieś zapłacił —
Za pieska zmyślnego oddawał dzierżawy —
Za strzelbę dowodną spust oddał i stawy;
Lecz zawsze pan wielki i wielki myśliwy,
Lubiany powszechnie, i bardzo szczęśliwy.
Gdy córki podrosły, dał po sto tysięcy —
Synowi dał dobra, w szkatule coś więcej —
A sobie już tylko Jawornik zachował —
Lecz psy miał do śmierci i sławnie polował.
Jak cały rok boży z kolei szły łowy!
Nie czekał on rosy, lub pierwszej ponowy:
Lecz na co się godzi, co było na porze
Na błotach, czy wodach, na polu, czy w borze,
Z kolei dorocznej po świecie brał sobie —
I była tam sprawa myśliwska na dobie.
Gdy owsy szły w mleczo, starosta już jedzie
Na Beskid po górach wybierać niedźwiedzie —
Bo Misio się tłumi po leśnej polanie...
Więc godzi się jemu za ludzi karanie,
I owsy góralom i woły wytluka:
To dawaj tropowca! z pradziada prawnuka!
Bo niedźwiedź z Polonin, to gruba już sztuka!

Z panami na Węgrach miał dobrą zażyłość —
Więc kiedy zagości w Beskidach Ich Miłość:
Zjazd bywał na starój granicy wspaniały,
I Węgry tak Pana Starostę kochały —
Że chociaż myśliwskie zabrania to prawo,
Ruszyli jelenie u siebie obławą —
I ucztą na dziale Starosta ich raczy
I nigdy nie wrócił bez kilku rogaczy!

Héj, ucztaż to była rycersko myśliwa!
A kto tam i gości i społem przebywa,
Ten pewno do śmierci tę ucztę pamięta:
Boć było wszystkiego tam prawie do zbytku,
O kuchni to nasi — o owym napitku
Radzili honeste węgierskie panięta —
I chociaż nie było obawy tam sloty,
To nasi i Węgrzy prowadzą namioty
Ze sobą na Beskid i kredens i kuchnie —
I kiedy ta wrzawa myśliwa przygłuchnie,
To między węgierskim a naszym taborem
Ucztują pośrodku — i każdy swym dworem
I gości i czyni i górą się niesie —
Huk tylko z moździerzy, aż szumi po lesie...
I bigos wyjeżdża na pierwsze już danie,
A Węgry to jeszcze papryką go pieprzą —
Więc po nim głowizna z kolei tam stanie,
A Węgry, bo z dzika ją mają za lepszą —
I całe barany na roznach się pieką,

I razem tam z różnem podane na wrząco —
A potem tam trochę o beczkę się trąca...
Do końca już uczyty nie bardzo daleko:
Bo głuszce, jarzabki, cietrzewie już dają —
W tém nagle gospodarz powstanie od stołu —
A za nim wraz wszyscy wesoło powstają
I niosą od ognia, u licha, czy wołu?
To na stół ostatnie wyjeżdża już danie
I jeleń pieczony pośrodku tam stanie
Tak cały z rogami jak w lasach się nosił
I leży pokornie, jak gdyby się prosił —
I krajczy węgierski na klocku aż staje,
I dobył kordelas i sprawnie tam kraje,
I pieczeń królewską na ostrzu podaje —
I jeleń na stole i beczka na stole —
Więc chodzi jedynie o dobrą już wolę;
Do jadła nie trzeba myśliwym prynuki
Lecz kiedy tam przyszło nareszcie do wina,
To mają i nasi i Węgrzy swe sztuki —
Więc każdy tam swoje praktyki poczyna:
Starosta z puzderka puhary dobywa,
Bo trzeba już puhar obesłać kolejną —
A na to się Węgrzy złośliwie zaśmieją:
— Bo inna na Węgrzech praktyka myśliwa —
Puharów nie wozim, lecz mamy tu trąbki,
I pono tam wina nie cedzą przez ząbki
I u was. — Na łowach Mosanie pij z rogu
I nie ma ratunku i oddaj się Bogu!

Bo nosi wspaniałe, węgierski wół rogi
Więc straszno i spojrzeć gdy legnie na stole!
A inni podają aż rogi bawole —
I wąsy pokręca i brzęczą w ostrogi...
Więc wszyscy to znali, co wreszcie się święci,
Gdy Węgier zabrzączy i wąsy podkręci —
Więc choćbyś się w rogu miał w końcu utopić
To padło do kropli ostatniej go dopić!

* * *

Dopieroż po uczcie gdy ognie rozniecą —
To łuny z Beskidu na niebie aż świecą...
I tutaj dopiero pogwarzyć najmilej —
I gwarzą aż w końcu ognisko już gaśnie —
I każdy się zwolna na stronę pochyli
I plecie coś drzymiąc aż wreszcie już zaśnie...

Nad szumnym taborem noc głucha osiada...
I każdy jak kamień do ziemi przypada.
I tylko świerk gonny, straż nocną tam trzyma,
I gwiazdy czuwają jasnymi oczyma
I tylko tam jodła swojemi bisiory
Ocienia uroczu obadwa tabory,
I chyba koń parskanie przy nocnym obroku,
Lub psina zaskomli gdy sfora ugniecie,

I słyhać szmer wody w dalekim potoku
I mgła się nareszcie bałwani po świecie.

* * *

Aż kiedy podbiegnie jutrzienka — do gwiazdy
Wracają z dalekiej wyprawy objazdy
I starszy objezdnik na trąbce znać daje
I obóz myśliwy do razu powstaje —
A co tam w objeździe?

Ha, mamy dziś misia

A jeśli się uda to może i rysia.
Bo zepsuł sarneczkę, a kiedy ją skruszy,
To pewno oblegnie i z miejsca nie ruszy;
Więc sforuj i dworuj, nuż pieski na leski
Sobaczki na krzaczki, ogary na jary!

Na Święty Bartłomiej bywała poprawka,
A potem na dziki z kolei zabawka.
Gdy pieski dzik przeciął i psiarnia zmalą,
Powracał do domu frasowny bez mała —
Lecz Panom sąsiadom nie dawał poznaki:
A prosi na ścianki — Sanowe i krzaki:
Tu wszystko szło znowu jak gdyby na wici,
Bo pieski dowodne, myśliwi i siéci,

Choć krótkie poszczucia, i z charty jest pole,
To gościom starosta zostawia na wolę:
Czy w knieję za psami? czy z charty na rolę?

Sieć była rzucona jak gdyby w ogrodzie:
Tu szereg myśliwych — tam charty w odwo-
dzie —

Po ściankach Sanowych jamników sfór parę
Jak gdyby na żarty, iż ledwo dać wiarę
Goniło powoli — i niby bez duszy —
I szarak zaledwo, że z miejsca się ruszy,
I liszka o sobie najlepiej tam tuszy!
Lecz jamy utożbane i sieci dokoła:
Więc chociaż zaspane szaraki tam chodzą
A liszki mekicą... tumanią... i wodzą...
Choć ledwo za psami ktoś czasem nawoła:
Co było szaraków, co liszek w tym miocie,
To leży szeregiem przy kolcu i płocie!
I trąbią pojezdne — i dają psom skoki —
Co w pole wymknęło, to wzięte już w troki!

Nie łowy to były, lecz była zabawka!
„A pilnuj! a popraw!“ lecz co tam pilnować!
Gdy lichy strzał bywał, i licha poprawka
I każdy mógł sobie dowoli pudłować:
Czy trafił, czy chybiał, dowoli mógł palić
I siebie i pieski i strzelbę pochwalić.

Zwierz zawsze powracał, raz, drugi i trzeci
Spłoszony strzałami lub sparty od sieci:
Więc każdy te łowy i chwalił i sławił,
Bo wszystkich starosta na ściankach ubawił!

Od strzału pierwszego na leśnej polanie
Gdy słomki ciągnęły, i pole nastanie
Na ptaszkę najpierwszą — starosta z kolei:
Po błotach i stawach, po polach i kniei,
Polował na wszystko. I każdy tam z gości
Doznawał estymy i bratniej miłości,
A każdy co przybył i poszczuł i palił
I łowił na sieci i pieski pochwalił.
I zdało się wszystkim: że każdy myśliwy,
Gdy łowy wyprawił starosta życzliwy!
Nie gośćmi tam jednak, lecz sprawą domową
Myśliwstwo to stało — bo w rzeczy surowo
Pan trzymał i dworskich, myśliwych i psiarnię —
I kiedy rozkazem myśliwstwo ogarnie:
To baczność! i pilnuj! bo był tam już taki
Co patrzył od sieci na pola i krzaki...
I byli tam tacy, co dali sforami
Jak mazgaj prześlepił, lub skrewił przed psami —
Lecz byli i tacy, co stali w odwodzie,
By honor myśliwstwa poprawić w przygodzie. —

Dwór Pana Starosty ornatus był bene,
I cenni tam ludzie dawali mu cenę:

Dwóch było wojskowych poważnie służyłych,
Wytrawnych myśliwych, przystojnych i śmia-
łych —

I jeden myśliwstwo prowadził już wszelkie,
A drugi o koniach staranie miał wielkie;
W mundurach chadzali, siadali u stołu —
I z niemi to radził Starosta pospołu
O ludziach i koniach, o łowach z kolei,
O sforze i smyczy, o polu i kniei.
A kiedy uradził to była już sprawa,
I była rycersko myśliwa zabawa:
Huk gości, huk zwierza, i honor i sława!
Prócz panów wojskowych bawiło na dworze
Dwóch szlachty: i jeden się pisał Cześnikiem
I mieszkał w osobnem dworeczku kącikiem —
A drugi miał częśćkę dziedziczną w Przyborze
I bywał — Podsędkiem — obadwa myśliwi,
Domowi oddani i bardzo życzliwi;
Trzymali koniki, pachołki i psięta,
Hodując i ptaszki i rzadkie zwierzęta:
I Cześnik wyżełki hodował i ptaszki,
Podsędek, jamniki i dziwne baraszki —
Co tylko tam żyje na polu i lesie,
To Cześnik hodował po izbach osobnych
I wolno pieszczone i w klatkach ozdobnych.
I kiedy to ptastwo głosami się niesie,
A pocznie i kwilić i śpiewać i nucić...
To trudno tam było ptaszarnię porzucić,

Bo takich już głosów zebranych w tym chórze
Nie słyszeć, nie czekać, a zwłaszcza w tej porze.
Tam okiść na drzewach, na polu śnieg leży —
A tutaj przepiórka po trzykroć uderzy...
Krzywonos i dzwonec milutko zakwili...
I wilga zagwiżdże... i kos się przymili...
Dopieroż gdy sroczka, panienka z Krakowa
Rozpocznie swój dyskurs — a sójka borowa
Nieśmiało tam zrazu do sroczki zagada...
I kiedy na obie wymowny kos wpada,
Co niegdyś u szewca pobierał nauki,
A płynną wymową przesadzał i kruki:
To wówczas już cała ptaszarnia przycicha —
A tylko poważny statysta, gil, wzdycha...
Bo bywał i posłem i bywał ministrem,
A w owém pojęciu szerokiem i bystrem
Rozumie to dobrze, co z ptactwem się stanie,
Gdy kosy od szewca obejmą władanie;
No sroczka i sójka, to jeszcze pół biedy,
Bo strojne i grzeczne jak damy — lecz kiedy
Kos łaje, wyzywa i hardo się nosi,
Gil żąda dymisyi i tak się unosi,
Że Cześniak nareszcie z pomocą już zéru,
Rad szpaka kłótnika układa do miru
I cicho na chwilę. — W tém głosy łagodne
Podniosą już drozdy i skalne i wodne...
Gdy czyże zatrzeszczą... a szczygieł z kanarkiem
Jak wytną kuranta i pójdą poswarkiem:

Natedy już Cześnik te klatki nakrywa —
I zwolna się leśny skowronek odzywa...
I wszystko umilkło — po leśnym skowronku
Tak właśnie jakoby na nieszpór po dzwonku...
A w ciszy nieszpornéj już słowik zaśpiewa...
O cały tam kwartał kalendarz Cześnika
Przed rokiem kościelnym w ptaszarni pomyka:
I tutaj przysłuchać się śpiewom słowika!
A były tam także rzadkości nie znane:
Bo słomki łaskawe i z ręki chowane,
I polny skowronek, co z ręki się wznosił
I wzbijał do góry i wiosnę już głosił.
A z jajka tam także Pan Cześnik wychował
Dzięcioła, co chodził po drzewku i kował...

Gdy wielki post nadszedł, to nawet i panie
Zwiedzały ptaszarnią — i było kochanie,
I podziw był wielki na widok téj rzeszy!
I z gośćmi Starosta w ptaszarni się cieszy,
I prosi na obiad, na nocleg — bo ptaszki
Najmilsze są rankiem, gdy dziwne baraszki
Rozpoczną i śpiewy, gdy w wodzie się pluszczą
A potem z przekorą na głosy się puszczą!

Jeżeli Pan Cześnik był graczem nie lada
Do wyłów i ptaszki, — to przyznać wypada
Że także Podśędek praw bywał w swéj rzeczy,
Co trzymał jamniki z urzędu w swéj pieczy,

I wszelkie zwierzątko najdziksze hodował
I z wielkim podziwem łaskawie odchował:
Bo była tam wydra, co pełna nauki
Pokazać umiała mądrości i sztuki,
Bo maga koziołki, i pije z butelki
I służy jak piesek; bo przez kij przeskoczy,
I czapkę przyniesie i łaskę i szelki,
I patrzy tak mądrze po świecie i w oczy:
Że czekać tam jeszcze jak tylko zagada!
„Huż wydra na wodę!“ to wówczas wypada
Jak gdyby szalona — i nurka do jazu...
I w pyszczku już rybkę wynosi dorazu!

Wywiórki Podsędek srokate wydobył
I tak się tam z niemi i zbratał i obył,
Że leży się w tykwach u niego w pokoju,
Od dzwonu wielkiego, od święta i stroju,
Miał lisa białego na długim łańcuszku. —

A gniazdo łasiczek chowało się w łóżku:
I coby nie czynił, to w każdej już sprawie
Łasiczka w zanadrzu, lub była w rękawie,
A czasem to z czapki w gościnie wyskoczy
I taniec na stole rozpocznie ochoczy...
I małe sarneczki Podsędek miłował,
I parę co wiosny w ogródku przychował.

No, mniejsza to wszystko — lecz dziwo nad
dziwy!

Bo był tam chowany ryś nawet myśliwy!
Sam na sam Podsędek z nim chodził do kniei
I rysie wytropiał, brał sarny z kolei,
I sarny te nawet dawano do stołu —
Ryś taki był straszny, iż ubiłby wołu!
A dziczał, gdy obce obaczył już twarze —
I kiedy Starosta pokazać go każe,
Podsędek się zżyma i marszczy i gnięwa
I całe tygodnie u stołu nie bywa;
To pewna, że chował tam bestię straszliwą
Pod twardym zamknięciem i jędzę złośliwą —
Bo kiedy ją zamknie, to strasznie się tłucze,
Od kłódek w cholewie sam nosił te klucze
Więc trudno dojść było, czy rysia w istocie
Ułożył do łowów i w pracy i w pocie,
Czy famę tam tylko puszczone po świecie
By było czém ludzi zabawić w powiecie...

Dworzanie Starosty, stajenni i służba,
To wszystko bywała myśliwa już drużba:
I kiedy Starosta myślami się nosi
Na zwierza grubego, to gości nie prosi; —
Bo tutaj mosanie to nie ma już żartu:
Gdy niedźwiedź pogłaszcze, lub zada dzik hartu!
Jest stare przysłowie, na fryców odprawę,
Że łowy królewskie bywają i krwawe:

„Gdy niedźwiedź w objeździe, to gotuj już łoże —
A kiedy odynieć, to trumnę nieboże
Nagotuj!“ — ztąd pełen estymy i chwały,
Kto zwierza położy i wyjdzie sam cały.

Starosta bił tylko królewską zwierzynę:
Więc rysia i dzika, jelenia i głuszca,
Niedźwiedzia — a resztę to płazem już puszcza
A kotem i sarną, obdziela chudzinę.

Starosta tak dobrze znał lasy i knieje,
I zwierza znał wagę — że chociaż pomału
I stępo sam kroczył, znał dobrze, zkąd wieje
Wiatr dobry... I pierwszy był zawsze do strza-
łu —

A jeśli strzał pierwszy wszystkiego nie sprawił,
Poskoczył porucznik i tak już poprawił,
Że po tym już strzale do razu psy utną — —
I chyba na rogu odezwie się butno...

Nie dosyć tam było i zwierza powalić —
Lecz kwestia: czy warto strzał taki pochwalić?
Jak zwierz szedł? czy kulą? czy wolno? czy cięto?
Czy wyszedł na połęć? czy na sztych? czy kręto?
Czy był już trafiony? strzałami zfukany?
I złąją myśliwą na oko poczwany?
Czy sadził? czy włókł się? czy w łeb? czy w ko-
moreę

Strzał pierwszy ugodził? czy może ostatni?
Czy łowca na przełaj przeskoczył tak w porę?
Czy przeszedł obławę? czy ubił wśród matni?
Czém ubił? i ile tam było tych kroków?...
I pole czy równe? czy pośród potoków?
Czy z konia? czy z pieńka? egzamin nie lada
Bo bajka że upadł — lecz kwestia: jak pada??
A starzy myśliwi, to szczwane tam ćwiki!
I biada, gdy wezmą w obrotne języki!!

Gdy z takich to łowów wracali do domu,
To można już było ozdobić te kolki
I ucztę myśliwską wyprawić bez sromu!
Więc z listy się konne rozbiegną pacholki...

Na sali myśliwskiej składają tam stoły:
Pan Cześniak sam w kuchni, ksiądz Proboszcz
w piwnicy —
I kiedy nadejdzie dzień w końcu wesoly:
To goście od Sanu i starój granicy,
Spuszczają się z działu na górskich stępakach..
Hukając wesoło po gajach i krzakach!...

Do tego komputu myśliwój drużyny
Należał tam także człek prawie jedyny,
Co dawniej po świecie wojskowo służywał,
A teraz w klasztorze Krośnieńskim przebywał:
Ksiądz kwestarz kapucyn, imieniem Damazy,

Myśliwy okrutny, choć w knieje nie chadzał,
Bo jako zakonnik — nie zrobił obrazy
I nie dał zgorszenia — lecz mądrze doradzał:
Bo znał się na strzelbie, na koniach i pieskach,
I chadzał za młodu tropami po leskach,
Znał, jako nikt nie zna myśliwskie arkana,
Zkąd wziętość we dworze i łaska u Pana;
Witrunki, ponęty, owłoki przyprawić,
I jamy brać wilcze, żelaza nastawić,
I w stajni i w psiarni znać leki i sztuki
To jego już sprawa — i owo już zgoła
Ksiądz w kole myśliwych należał do czoła!
I większej nie bywa myśliwskiej nauki.

Więc z księdzem Damazym nikt tam się nie
spierał
Gdy radę dał jaką — lub sekret otwierał —
A zwłaszcza, że duszy był bardzo łagodnej,
Pobożny i cichy, a myśli swobodnej.

A była we dworze Starosty kaplica —
Więc kiedy przybyła do domu kaplica:
To codziennie msza święta — a łowca zdziczały
Przy słudze tam Bożym o Boskie był dbały —
Bo na mszę, o ranku Damazy sam dzwoni:
Więc bieży tam czeladź, od piesków i koni,
W południe na Ave i modły nieszczerne,
Więc dworscy, i wszystkie tam ludziska przydворne

Na odgłos dzwoneczka powolnie tam spieszą...
„A kiedy się modlą, to może nie zgrzeszą“
Tak mawiał Damazy — i Bogiem się składał,
Przesłuchał katechizm, a potem spowiadał
Od Pana Starosty dwór cały z kolei —
I z lasu naganiał do Bożej nadziei. —

Starosta był wdowcem, a mówią że wdowiec
To iście kolczaty i cierpki jałowiec.

Starosta z żalością pochował był żonę —
I były dni jego już odtąd strapione
I w końcu przestały odwiedzać go panie.
Gdy sąsiad przybędzie, to tylko na łowy.
O uczcie z paniami nie było już mowy.

Ksiądz tedy Damazy, co wielkie miał zdanie,
Tak Panu Staroście na ucho powiada:
„Nie dobrze się dzieje, nie wszystko się składa!
Myśliwstwa wielkiego jest wprawdzie tu forum
Lecz trudno zachować we dworze decorum
Bez ręki niewieściój i pani w tym domu —
Dwór wielki, a nie ma prowadzić go komu.
Ha, kocham myśliwstwo — lecz nie ma tu rze-
czy! —

I Boskie tam sprawy wypada mieć w pieczy —
Wiem o tém, że Waszmość nie będziesz się żenił,
Co jednak wypada — potrzeba byś zmienił:

Znam Panią Sędzinę, więc trzeba koniecznie
Uprosić, by chciała zamieszkać statecznie
Przy Panu Staroście — i moja to rada
I moja w tém głowa, że Waści się nada —
Wszak Pani Sędzina pokrewna tam przecie.
Poważna matrona i czczona w powiecie.“

Starosta zdziwiony po chwili odeprze:

— „Nie chodzę ja z księdzem Damazym o le-
psze —

Lecz Pani Sędzina — dziesiąty kół w płocie —

Czy skłonić się raczy?“ — A na to Damazy:

„Nie po krwi krewieństwo, lecz idzie po cnoście!

Mówilem z Sędziną tak, z lekka dwa razy,

Lecz poco na próżno słowami się nosić

Sędzina się skłoni, lecz trzeba uprosić —

Wszak Wasze prababki rodzone tam sobie

Bywały, a sprawy tak stoją w téj dobie

Że Pani Sędzina chce oddać majątek

Synowi, a nie chce przebywać z synową,

Więc przyjmie spokojny i ciepły tu kątek,

I będzie w tym domu i ręką i głową;

Ma ona tam jeszcze młodziutkie dziewczątko,

Co musi przy sobie i trzymać i chować,

Nie będzie tu jednak kłopotu z tą łątką

I nie ma co chleba dla dziecka żałować!“

Więc na to Starosta: — „Nie o chleb tu chodzi,

Lecz córce Sędziny coś więcej się godzi:

Bo wiano szlacheckie. To dłużej nie rokój!
Sędzinę ja proszę jedynie o spokój,
Bo gdyby znalazły niewieście się sztuki
To powiem, że łowcy to wielkie nieuki —
I fochów niewieścich nie biorą tam duszą,
Lecz wsiędą na konia i w góry wyruszą.
„Tranzakcyja skończona — rzekł na to Damazy —
Nie trzeba jednego powtarzać dwa razy.“

I goście zjechali do Pani Sędziny:
Poważni panowie i panie przezacne —
I zrazu te sprawy nie zdały się łacne —
Lecz kiedy Damazy popiera słębiny —
Po płaczach i żalach tak rada tam padła:
Że wdowa we dworze wdowczyka osiadła.

Dworowi przybyło na nowo powagi
I gości domowi, Staroście odwagi, —
A nadto przybyło dla serca pociechy:
Bo dziecię mu niosło najmiłsze uśmiechy!
I ledwo odniało: Jagusia już wpada
Szczebioce, i plecie, i pyta, i gada,
I wiedzie sarneczkę, i niesie wiewiórkę,
Łasiczkę pieszczoną, raroga lub kurkę —
A kurkę czubatą — wiewiórkę srokatą:
Od serca Starosta dziękuje jój za to!
A kiedy się pocznie dzień jakoś wesoło,

To bywa pogodne przy stole już czoło —
I łatwiej się z dzienną rozprawić mozołą! —

Co w domu Starosty, to wszystko wyborne:
Bo rzadkie i cenne, wykwintne i dworne.
Nad wszystkie klejnoty miał jednak w swym
domu

Sokoła, nie znanéj piękności nikomu!
Zkąd chart ten pochodził. — wiadomo nie było,
Lecz nawet się nigdy nikomu nie śniło,
Że może być taki: gdy przyszło go zmierzyć;
To trudno tam było już oczom uwierzyć,
Bo wzrostem i siłą przenosił wilczarzy!
I straszno gdy stanął przed gankiem na straży!
Raz z żartu ktoś poszczuł — a stały trzy chłopcy,
I w mgnieniu żrenicy już leżą jak snopy!...
„A wara! a harap! a poszedł do domu!!“
Lecz Sokół nie zrobił tam krzywdy nikomu.

Gdy trzeba powalić o ziemię, to zwałił,
Lecz zaraz odskoczył, i sam się uzałił —
Był bardzo łagodny, i bardzo pieszczony,
Nikogo nie drasnął, każdemu był miły,
Lecz gdyby Starosta zażądał obrony —
Śmierć pewna Mosanie! bo strasznój był siły.
Miał także u chartów zaletę nie zwykłą,
Przy której już wszystko bez mała nie nikło:

Bo bardzo był mądry i dziwnie myśliwy,
Pojętny na ludzkie stosunki i tkliwy,
I Panu Staroście tak bardzo oddany,
Że tylko do serca przyłożyć i rany!
Znał dobrze, we dworze co godzi się komu:
Kto starszy, — kto młodszy — kto gościem w tym
domu —

I wielki był dworak, bo z Panem przebywał:
Więc wielki mir w świecie i w domu on miewał.
A jaki w pożyciu, sam taki do pola:
Gdy pole na charty, to można choć króla
Zaprosić na ucztę, bo Sokół od lotu
Po jeden brał gracze — w trzech susach bez
zwrotu!

A liszkę to tylko przerzucał za siebie!
I pole mu tylko na ówczas dawano:
Gdy w wielkiej okazji, lub w wielkiej potrzebie,
Wypadło dopisać, bo zresztą go brano
Na pokaz już tylko, a liszki i koty
Jak mówią na żarty, przerzucał, przez płoty!

„No bajki! zwierz mały — lecz coby się działo,
Czy wyszedłby Sokół tak samo tam z chwałą?
A gdyby Mosanie, a gdyby, a gdyby
Wilk wytknął? a jużciż naówczas bez chyby
Posunąłby Sokół za wilkiem, bo żwawy. —
Sokoła nie chował do wilczej ja sprawy:
" Bo lepiej się pałką tam z wilkiem rozprawić

Lecz gdyby się przyszło i z wilkiem zabawić
Rozumiem, że nie ma lepszego wilczarza.

I jakoż w niedługim już czasie się zdarza,
Że w trzcinach jesienią polował Starosta —
„A na co?“ pytano — to pono rzecz prosta,
Bo pieski puszczono na liszki szkodniki,
Co nocą zwiedzały już dworskie kurniki:
Zabawne to łowy, bo różne jest pole
Dla sfory i smyczy — psy piekłem zagrały...
Starosta zapomniał o swoim Sokole...
Od linii myśliwych odezwą się strzały...
Lecz psiarnia się niesie, że trzcina aż chodzi!...
Lis stary widocznie ogary tak wodzi — —
W tém nagle wytyka wilczysko z czerotu —
Ha djabeł go chyba napędził do miotu!
I puścił się Sokół za wilkiem po błoni...
I ruszył za niemi Starosta na koniu...
W tém nowe znów strzały — psy nagle ucięły —
Nikt widać o wilku ni słyszał, ni wiedział,
A Sokół go doszedł i na nim już siedział!
Więc trwogi śmiertelne Starostę przejęły
I wyrwał pistolet — i rusza nie szpetnie
Bo nuż tam z Sokołem wilczysko się zetnie:
Starosta tak strzelał iż korki odbijał
U małych trzewiczków — lecz koniem choć zwi-
jał,

Sam wątpił, czy dojdzie na czasie do wilka:
W tém wymknie z czerotu na przełaj psów

kilka —

Lecz Sokół sam sobie w przygodzie poradził,
Bo chwycił i w miejscu wilczyska osadził!
I dopadł Starosta — dotrzymał — wypalił —
I wilk się na polec z Sokołem powalił — —
Bo tak się był zaciął, iż wodą odlewać
I zęby rozważyć potrzeba mu było
Tak cięto wziął wilka i taką wziął siłą —
I nawet Starosta nie mógł się nadziwać,
Że Sokół tam wyjdzie z téj sprawy tak cały,
I że mu przybędzie rozgłosu i chwały!
I skórę dał z wilka na piękne wyprawić,
I w sali myśliwskiej powiesić na ścienie
By było czém gości czasami zabawić,
I sławę myśliwską utrzymać tam w cenie.

Prócz zalet tych Sokół tak wielkiej piękności,
Że oczy brał z sobą i ludzkie miłości:
Był czarno srokaty, tak równo znaczony
Jak gdyby malował na obie już strony,
Łeb czarny ze strzałka, a dalej już płaty
Nie maść to, nie skóra, lecz jedwab i szaty —
Nie chart to, lecz wicher gdy pomknie po światu,
Pazury to niby jak szpongi z agatu —
A oczy — gdy spojrział i w pole otworzył —
To człowiek, choć tępy, jak orzeł sam ożył.

W pokoju téż chował to swoje kochanie
Starosta Kiślacki — spał przy niem i jadł
Na skórze niedźwiedziej miał swoje posłanie,
I mały Węgrzynek do snu go układał.

Gdy Sokół raz pierwszy z posłania powstanie,
To słuchać, bo pierwsze odezwą się kury —
A kiedy się zerwie i strzepnie raz wtóry,
Jutrzienka już zesła i świta zaranie:
Więc we drzwi uderza i wstaje Węgrzynek
I światłem goreje na nowo kominiek,
I Sokół się ozwie w dziedzińcu donośnie
I budzą się ludzie i dworski gwar rośnie...
I dzień się poczyna dla bydła i ludzi
Gdy Sokół się ozwie i cały dwór zbudzi.
Więc wielkie pociechy i wielkie radości
Gdy po téj pobudce w pokoju zagości,
Bo w susach dokoła Węgrzynka okłada,
A potem przy łożu Starosty osiada
I głowę na pańskiej poduszce pokłada.

Osyпка, to zdrowie dla pieska prawdziwe,
Starosta tak wierzył w te rady myśliwe —
Że odkąd psy chował największy faworyt
Karmionym tam bywał osypką u koryt,
Bo po niej pies lekki i czyste ma oczy
I wiatru nie traci i rażno wyskoczy.

Lecz Sokół osypkę na chińskiej brał czarze
Parzoną kipiátkiem z pierwszego podoju,
I srebrną obrózkę miał zawsze od stroju —
A kiedy Starosta wziąć w pole go każe
Na taśmie jedwabnej Węgrzynek go wiedzie,
Przed wszystkim myśliwstwem jadący na prze-
dzie,
By tylko Sokoła mieć wiecznie na oku
I piękność podziwiać, czy w locie, czy w skoku.

Znał Sokół to dobrze i miewał chimery
I często wyprawiał z Węgrzynkiem kostery
I jadło przyjmował z rąk tylko Jagusi,
A jeszcze i ona to trzymać mu musi
W rączkach tę czarę; gdy jadło brać raczy
A dąsa się bardzo, gdy było inaczej.

Ha! piękne to wszystko — lecz starość nie ra-
dość,

I trudno wszystkiemu uczynić tam zadość:
Gdy wszystko się zmienia; więc sprawa to prosta
Że podrósł Węgrzynek, podstarzał Starosta
A Sokół? — Ha! Sokół, choć niby był młody,
Spoczywał na laurach od owój przygody.
Lecz jako bywało, tak wszystko na oko
We dworze po prostu szło starym zakładem:
I brano tam sprawę myśliwską szeroko,
I rządem, rozumem, posłuchem i ładem

I konie myśliwskie koniuszy uciera
I trąbią od psiarni i idą na leski,
Spróbować po rosie, i puścić te pieski —
I knieję, Porucznik zawczasu obiera,
I wyżły pan Cześnik jak dawniej układa —
O jamach borsuczycych z Podsędkiem znów rada;
Lecz chociaż dwór cały jak dawniej się ruszał,
Choć łowcom i psiarni Starosta dotuszał,
Choć jeszcze zwierzyną sąsiadów obdzielał,
Choć rządów myśliwskich i władzy nie przelał
Na drugich — cichaczem — na ucho mówiono
Że w pole na łowy nie rusza już pono:
Więc został mu tylko bez trudu spoczynek
I lulka turecka i został Węgrzynek
I Sokół faworyt i jasny kominek,
I droższe nad wszystko zostały pociechy:
Bo pięknej dzieciny niewinne uśmiechy.
Lecz trzeba nieszczęścia, choć tego już mało,
Że tego małego na końcu nie stało:
Że Sokół, którego od psięcia wychował,
Pokąsał Starostę i psiarnię zbuntował,
Rzecz ledwo do wiary, a przecież prawdziwa!
Gdy rankiem Węgrzynek wypuścił Sokoła
Obleciał dziedziniec i dworzec dokoła,
Lecz kiedy powracał, — drzwi znalazł we dworze
Zamknięte, — a w słotnej zdarzyło się porze —
To czeka i skomli i przy drzwiach się nudzi,

Lecz kiedy nikt z dworskich nie nadszedł tam
ludzi —

To Sokół tak w końcu tam sobie poradził
Że skoczył przez okno i szyby wysadził
Na pokój Starosty, lecz miasto nagany
Bo mokry — otarty, bo biedny — głaskany
Do winy się nie znał, lecz dostał śniadanie
I wrócił po chwili na miękkie posłanie.
Ogrodnik dwie szyby do okna zaprawił,
Lecz Sokół już odtąd nie dobrze się bawił,
Bo oknem wychodził i wracał z ogroda,
I codzien bywała i pustka i szkoda.
Dopóki szkła stało, zaprawiał ogrodnik —
Lecz kiedy się zwydrzył na szkodę już szko-
dnik —

To gontem kwatery musiano zatykać
I zwolna do pustki i chłodu przywykać.
Po szyby Starosta sam wysłał do huty,
Lecz wszystkich mierziły we dworze psie buty!
Co widząc porucznik raz ostro przypada
I Panu Staroście, w pół z gniewem powiada:
— „Quo usque nareście? a Mości Starosto
Czas wielki Sokoła obłożyć już chłostą!
Bo okna już wszystkie dokoła tu pobił
I pustkę ze dworu Pańskiego nam zrobił!
A jak tu utrzymać myśliwstwo w karności
Gdy idzie zgorszenie od Waszój Miłości?“
I harap zdjął z siebie i złożył na stole:

— „I weźmiesz harapem paniczu Sokole!“
I wyszedł nie rzekłszy od gniewu już słowa...

A Sokół zrozumiał, że o nim tu mowa,
Więc Panu Staroście pokazał swą wolę
I czekał na harap, co leżał na stole...
Więc na to Starosta do niego powiada:
— „Zła pono dla pieska stanęła tu rada --
Bo piesek od dawna nie pięknie się ćwiczy,
I pustkę mi robi i sam się skałeczy
I ludzie się gorszą — porucznik się gnięwa —
Więc niechaj mój Sokół jak bywał, tak bywa.
I grzeczny i mądry, bo pieska obję!“

I chciał go pogłaskać, i objąć za szyję
Lecz Sokół odskoczył — sierść na nim po-
wstała —

I zęby zaświecą — i oko zapala — —
W tém wbiegła Jagusia wesola z ochotą
Chce pieska pokarmić, lecz patrzy: a co to?
Starosta zmiészany, pies nie chce brać jadła
A harap na stole — i wszystko odgadła.

Przez całe dwie doby Jagusia się nosi —
I jadło przyprawia namawia i prosi —
Lecz Sokół się dąsa i jadła nie tyka,
I warcząc wyjść nie chce ze swego kącika
Aż nagle się zerwał — i we drzwi uderzył

I obszedł dziedziniec dokoła powoli —
A potem do dawniej powrócił swawoli:
Bo w okna Starosty tak dobrze wymierzył —
Ze wyższe już szyby i lecą i dzwonią...
A dworscy od stajni i kuchni już gonią.

— „Ha dosyć już tego!“ zawołał Starosta
I porwał za harap: „A karność! a chłosta!“
I począł Sokoła harapem okładać...
„A szkoda! a szyby! a oknem nie wpadać!
A drzwiami! a karność! znaj pańską potęgę!“
Lecz Sokół się zżymał i zrywał na cięgę —
I ciężko skaleczył Starostę trzy razy
I gruchnął przez okno, i ruszył na łazy...
I zbiegli się dworscy: — A wściekł się! a skaził!
Trzy razy Starostę aż do krwi obraził!
A jechać po człeka, co leczy wścieklicznę,
A obmyć tymczasem i wypiec tę bliznę!“

Dzień sądny: — bo prawie w téj saméj już chwili
Wpadł chłopak ze stajni — i mówić się sili:
— Cóż znowu się stało? cóż znowu? mów przeciw-
cie!?

„Deresza Pańskiego już nie ma na świecie —
Padł nagle przy żłobie — i ani już drygnie
Dawano ratunek, daremnie, bo stygnie“...

— „Więc nie mam już konia!“ zawołał żałośnie
Starosta — i trwoga co chwila to rośnie...

Bo szlachcic wędrowny co stał gdzieś za pro-
giem
Powiada: — „Ksiądz kwestarz Damazy przed
Bogiem!“

— „Tom stracił na świecie już serce ostatnie!“
Zawołał Starosta i począł wyrzekać:

— „Pies zdradził — padł rumak — przyjaciel —
co czekać? —

Ha, dopust to ciężki, gdy biczem Pan zatnie!
I wszystko przepadło — i nie ma sposobu —
Czas wielki się zabrać nareszcie do grobu!“...

W tém, kiedy Starosta tak bardzo się żali —
Krzyk wielki w dziedzińcu powstaje w tę porę:
Latają a wrzeszczą: — A gore! a gore!

— „Co?“ — „Folwark na Łazach jak świeca się
pali

Ni bydła, ni owiec, wypędzić zdołali!“

I umilkł Starosta — i już się nie żali —

— „A! Joba posłańcy! a iluż was będzie?“ —

I pięści zacisnął w szalonym zapędzie —

I osłabł i zwolna opada na łożo...

— „Gdy Bóg mię odstąpił, a któż mi pomoże!?“

Nie lada historia! nie lada mankament!
Dwór kipi... i wrzawa i przestrach i zamęt...

Ha! łapać Sokoła! — I siedli na konie
I w różne się strony, rozbiegły pogonie...
Bo jeśli się nie wściekł, to jeszcze pół biedy —
Jeżeli tak zrobił, co będzie nately? —
Wścieklizna — śmierć straszna, i tylko już czekać; —
Jak pocznie Starosta: i kęsać i szczekać!

Nie przeszło to przez myśl Staroście samemu,
Ni Pani Sędzinie, ni dziecku miłemu;
I chociaż Sędzina, ledziutką tam ręką
Rządziła tym dworem, nie wzięła na miękko
Tych dworskich herezj — bo każdy się rządzi,
I daje rozkazy, i czyni i sądzi.

Na stadnych ogierach ruszyli kuchciki —
Ogrodnik na konia Pańskiego wyskoczył —
Piwniczny na koniu cugowym potoczył,
Na osłach od wody ruszyli psiarczyki
A pastuch od gęsi pomykał na kozie,
I przemknął dziedzińcem i znika w wąwozie...

Więc Pani Sędzina, głos bardzo podniosła
I groźnie powiada: — „A każdy za swoje!
Nikogo nie puszczać na Pańskie pokoje

A ktoby przepuścił lub bajkę lub posła —
To ze mną już sprawa — i karę wymierzę!
Niech każdy powiadam za swoje się bierze!
Jak mak siał! powiadam, nie ścierpię wybryków!
I rady w dziedzińcu, mitręgi i krzyków!
A w bramach mi wójta postawić i strażę!
A ktoby powracał, niech wracać mu każe —
Tyłami do stajni — w dziedzińcu mi cicho!
Bo kiedy ja grożę, to będzie już lichy!

I było jak mak siał spokojnie do razu —
I warta stanęła na bramach z rozkazu.
W dziedzińcu jak wymiółł. — Więc Pani Sę-
dzina

Okolo Starosty swe służby poczyną:
Płaczącą Jagusię zastała w pokoju
Więc rzecze jój gniewnie: — „Tu nie ma co
tużyć!

Miednicę i gąbkę — i poskocz do zdroju
A rażno Jagusiu, gdy trzeba posłużyć!“

I zdrojem te rany leciutko obmyła
A potém płatami białemi obwiła
Zmaczawszy w arnice, i cicho powiada:
— „Na jedno się tedy znalazła już rada —
Na resztę się znajdzie. A trzeba w pokorze
I przyjąć ten dopust — i pieski na sforze

Tam trzymać po psiarniach, nie tutaj w kom-
nacie.

Że strata tak poszła piorunem po stracie
Zapewne to boli — lecz czegoż się żalić?
W nieszczęściu tém więcej nam Boga pochwalić.
Padł Deresz, bo stary i pono nie wieczny,
I w końcu ten tylko od straty bezpieczny
Kto nie ma folwarku, ni konia, ni wołu —
I przy kim przyjaciel nie siedzie u stołu.
Jak Deresz się nadał, Bułanek się nada,
Lub wybrać Deresza napowrót ze stada —
A folwark jak bywał, tak stanie przez lato.
O Mości Starosto! prawdziwą tu stratą,
Że drogi nasz Ojciec Damazy przed Bogiem —
Nie stanie już więcej za naszym tu progiem!
To strata prawdziwa — a kiedy spowiednik
Wyprzedzi swe owce, jak Boży poprzednik —
To pono o duszy pamiętać tam trzeba,
I nie ma już czego żałować mu nieba,
Wypada się zgłosić; co słychać w klasztorze
Bo może tam smutek i chleba brak może“...

Pociechy te były tak słodko podane —
Że padły na serce jak balsam na ranę...
I impet już przeszedł — choć myśli miał smutne,
Więc prosił Jagusię o psalmy pokutne.
Sędzina tymczasem polewkę podała —
I usnął Starosta — I Bogu bądź chwała.

Pód wieczór wracali już gońce z pogoni
Tylami do stajen — lecz każdy się żalił:
Bo tego koń uniósł, a tego powalił,
A temu okulał, bo nie był podkuty,
I czapkę ten zgubił, ów zgubił gdzieś buty,
Ogrodnik na rzéce już prawie się topił
I tylko ogona końskiego się chopił.

Już w nocy cichaczem wrócili myśliwi
Z daremnój wyprawy i głodni i krzywi,
Spać poszli nie rzekłszy i słowa nikomu,
I było tam cicho w dziedzińcu i w domu
Sędzinie nie myśleć już było o spaniu,
I w małym karzelku usiadłszy w ubraniu —
Czuwała noc całą przy Panu za ludzi,
Czekając co będzie, jak rankiem się zbudzi —
I światło paliła szeptając pacierze...
W tém kury piąć poczną... Starosta się zrywa
I woła: — „Héj bywaj! Węgrzynek gdzie by-
wa?“ —

I Pani Sędzina do mieszka się bierze —
I światło buchnęło na pokój z kominka —
Lecz charta nie było, nie było Węgrzynka —
A rana coś bardzo dolega i boli.
To powstał i w krześle usiada powoli —
I pacierz odmówił, poważnie usiadłszy —
I kiedy się zwolna w pokoju rozpatrzy:

To ujrzał w pokoju niezwykłą odmianę,
Bo skóry niedźwiedzie precz były gdzieś dane
Na których chart sypiał, i sypiał Węgrzynek,
I pustką się wydał Staroście kominek.

Na wielkim kobiercu, co leżał przed łożem
Jagusia w strapieniu usnęła snem Bożym:
— „A za cóż to dziecię tak przy mnie się
biedzi?

A! Pani Sędzino, i Aśka jak widzę
Od wczora z wieczora w karzelku tém siedzi?
Więc bardzo za ludzi i siebie się wstydzę!“ —

— „Dwór cały w rozgonie — Sędzina powiada,
Więc przecież posłużyć Staroście wypada:
I miałam tam nie spać u siebie stroskana,
To wolę już tutaj przeczuwać do rana.“

— „To pomóż mi Aśka położyć to dziecię
Na mojej pościeli, bo lepiej tam przecie.“

— „Ja sama to zrobię, gdy wola już taka,
By złożyć na łożu Starosty próżniaka.“ —
I dziecię na łożu Starosty złożyła
Prostując jój członki i jupką nakryła.

Starosta zadzwonił: — gdy w dzwonek Pan
dzwoni

Wyścielić choiną i złożyć rumaka —
I skóry mi nietknąć — zostawić podkowy —
W wędzidle — podkuty, jak rumak bojowy
Niech sobie spoczywa — i kruk niech nie kraka
Nad moim Dereszem — a pies niech nie wyje,
Niech ziemia go święta za służby pokryje.
A z grzywy prześlicznej garść odjąć kądzieli
I w rogach jelenich zawiązać wśród sieni —
Niech pamięć Deresza mi serce weseli
I świadczy, że cenne pocziwie się ceni.
Lecz któż mię już teraz powiedzie po lesie
I kto mię na Beskid zielony poniesie?“...
I poszło od jednej do drugiej żałości:
Od wspomnień do wspomnień, od żalów w czu-
łości:

— „A żona! a dzieci! a straty! a zdrady!
Gdzie czego tam pytać? gdzie szukać już rady?
Gdzieś jedno po świecie? a drugie już w grobie
Żal tylko zostawia to wszystko po sobie,
Co było i przeszło — i dziwnie się plecie...
Ha, biada samotnym na biednym tym świecie!
Gdzieś była fortuna, gdzieś byli i druchy,
I sercu to wszystko dawało otuchy:
I siadłem nareszcie na jednej wioszczynie —
Cóż wioska? — kra ńście! i jak się rozplynie,
Przepadnie myśliwstwo i pamięć zaginie
O człeku i wieku, o życiu i sprawie,
I zginie to wszystko w światowej obławie...”

Ot żyję jak mogę, ni Pańsko, ni dwornie,
I chowam się gdyby kapucyn pokornie —
I Bóg mię ukrócił — i jam się ukrócił —
Lecz w końcu pies nawet Starostę porzucił
Pokąsał i poszedł... Więc nie ma sposobu!
Czas wielki się zabrać nareszcie do grobu...

Pogonie i gońce, posłańcy i posły
Złe wieści po całym sąsiedztwie rozniosły...
I kiedy odniało, życzliwi sąsiedzi
Przybyli już rankiem, bo każdy się biedzi
I pyta: — „Co słyhać! Zkąd wszystko to padło?
I na czym nareszcie i stoi i siadło?”

Sędzina tych gości przyjmuje i raczy,
I wszystkim na rozum i jasno tłumaczy:
Że nie ma obawy, bo rana nieznaczna
A sprawa nie wielka, choć dziwnie opaczna!
— Pies zuchwał, lecz zdrowy, jak świadczą mi
dziewki,

Bo chociaż w pokoju nie tykał polewki,
To kluski czeladnie w piekarni zajadał —
I tylko tu czekać jak będzie znów wpadał
Przez okna do dworu. — Starosta wziął tkliwie
Tę sprawę, lecz raczcie go Waszmość życzliwie
Rozerwać, pocieszyć — bo, bajki, tam Sokół —
Lecz folwark na Łazach wypalił się w okół —

A Deresz padł w stajni: więc zagnała trzy razy!
Lecz mniejsza to wszystko — nieszczęście pra-
wdziwe,
Że w Bogu już spoczął nasz Ojciec Damazy,
I to już doprawdy nie dobre i tkliwe!
Ha, raczcie tu Waszmość dzień jaki zabawić,
To łatwiej się będzie ze wszystkim rozprawić —
Bo trudno mi trafić do czego od wczora —
Szaleństwo całego chwyciło się dwora“...
Gdy goście przybędą, to każdy za swoje:
Bo konie gościnne, gościnne pokoje,
I przyjąć potrzeba, i rażno poładzić,
I gości policzyć, przy stole osadzić.
Więc jedno i drugie i trzecie i czwarte,
I oczy miej w głowie i uszy otwarte!

Starosta się zwolna przy gościach rozruszał —
I znowu żartował, przymawiał, dotuszał...

W tém z nieba jasnego nieszczęście znów nowe
Jak gdyby kamieniem upadło na głowę!
Wypadek nie lada, i bardzo nie zwykły:
Psy wszystkie z kretesem a z psiarni gdzieś
znikły...

Trzy jamy głębokie wybrało od pola,
I psy się cichaczem od psiarni wyniosły...,
Cygani z tą wieścią przybyli w złe posły.

Lecz czyja to sprawka? i czyja swawola?
Nikt zgadnąć nie umiał — lecz sprawka nie
lada!

I kiedy się cygan powoli rozgada,
Pokaże się w końcu: że wartnik Sokoła
Tam widział, gdy nocą obleciał do koła
Dziedzińca, i wszystkie ze sobą wziął charty...
I mimo zabiegów i wrzasku téj warty
Przez płoty wysokie przesadził sam przodem
I wszystko to poszło, za jego przewodem...
I charty minawszy obejście i bramy
Wyryły pod psiarnią dopiero trzy jamy —
I kiedy już psiarnia na działą się garnie,
Cyganie od szatry poznali Sokoła
Jak w lekkich poskokach pomykał od czoła —
A za nim dopiero i charty i psiarnie...

I ani pies jeden przy dworze nie został,
Gdy charta pierwszego Starosta ochłostał:
Bo nawet kundysik, co leżał gdzieś w grubie,
Co z kloca tam jadał i w kuchni coś skubie,
I kundel się zabrał i poszedł z czeredą...
Więc trudno zrozumieć, co robić z tą biedą?

— „A trąbić po działach! i przejrzeć tam połać!
Na trąbkę psy wrócą — ochoczo nawołać!
Pokarmić tam psięta! pokarmić, pocieszyć —
A zresztą wypada te bunty rozgrzeszyć.“

Ha, dobrze to mówić, i łatwo się gada
Lecz z psami po dobie i w lasach zła rada!
Bo pieski myśliwe za wiatrem się noszą
I w świat się rozbiegły, i zwierza rozproszą
A jeśli dopadną, to porwą na sztuki
I pójdą za niemi już chyba tam kruki...
Psy dawno na Węgrach, gdzie chodzić przy-
wykły,
I — rozstap się ziemio — bez śladu gdzieś zni-
kły...

Na koniach myśliwych myśliwi i szczerwacze
Zabrawszy obroki ruszyli na działy...

I minął się znowu bez wieści dzień cały.
A z gośćmi Starosta zaledwo nie płacze.
Bunt, zmowa i rokosz! wypadek nie lada:
Bo razem z tą psiarnią myśliwstwo przepada.

Tu idzie czas łowów już samą jesienią —
Więc łapy niedźwiedzie i dzika na wrząco
Podano dla gości i pieczeń jelenią
Cietrzewia i głuszca — i kiedy przetrąca,
Potrzebaby wypić — lecz nie ma ochoty —
Psi rokosz tak wielkiej nabawił sromoty,
Że chociaż Starosta się przysiadł do stołu,
Zaledwo co ruszył — bo ucztę wyprawić
Nie będzie już z czego, ni gości zabawić

Gdy psiarnia przepadła, i tak już pospołu:
— Nie siedziem tu więcéj — a nie ma sposobu
Czas wielki się zabrać nareszcie do grobu.“

Dzień minął, noc przeszła, lecz próżna tam praca,
Bo żaden z myśliwych z objazdu nie wraca:
— I łatwiej tam zwierza objechać niż pieski —
Héj poszły na Beskid... na pola, na leski...
Jak potok nie wróci, tak zguba nie wróci!“

Lecz kiedy Starosta nad stratą się smuci,
Przypadli od lasu do dworu cyganie
I wrzeszczą przez okna: — „Są pieski! są Panie!“

Więc goście wypadli — i dawaj cygana:
— „I gadaj, i odnieś te wieści do Pana!“
I staje strwożony a bardzo wybladły
I mówi: — „Jak pieski we dworze przepadły,
Puściłem się światem za nimi w téż ślady...
Ruszyły na działą... a z działów do lasu...
Na Werchu, na Kozim, bywają do czasu: —
Lecz trudno przystąpić — i trudne tam rady, —
Bo Sokół psy zmówił na bunty — i wiedzie —
I bardzo hersztuje tam wszystkiéj czeredzie,
Psy chciałem podziergać w motuski — i stały:
Lecz kiedy się zerwie tam Sokół zuchwały —
Psy wszystkie do razu tak bardzo się wzruszą,
Żem ledwo na drzewo mógł uciec tam z duszą!

I dobę na drzewie siedziałem nie jadłszy,
A patrę, co będzie? — I widzę, że Sokół
Przed świtem opędził las cały na okół,
Jak Pański objezdnik gdy zwierza opatrzy —
Cichaczem od niego psy wzięły pochopy:
Nie gonią, lecz milczkiem nachodzą na tropy...
I wzięły trzy sarny, zajęcy coś kilka,
I ciągną w kraj lasu — wilk z cicha się kra-
dnie —

Lecz kiedy wilczyska ta złaja napadnie,
Nie było ratunku — sprawiła i wilka!
I leży tam łopur, jak gdyby jałówka,
Lecz coby tu radzić, nie moja w tém główka!
Psy same się żywią, więc trudno je znęcić
I trudno się człeku z napaści wykręcić.“

— „Cóż myślisz? Starosta go pyta — Co ro-
bić?“

— „A, juściż podobno najlepiej je pobić,
Lub siecią obstawić i chwycić oblawą:
Najadłszy się rankiem legają do wczasu
Od pola, lecz na noc to idą do lasu —
To chyba na sieci i nocną tam sprawą
Człek może by temu nareszcie poradził,
I znowu te pieski po psiarniach osadził.“

I przystał Starosta nareszcie na radę,
„Obdarzył cygana i wezwał gromadę:

By cały Werch Kozi a dobrze przed ranem
Oblawą opasać i opiąć parkanem.

Porucznik na takie herezye się zgniewał,
I na téj wyprawie cygańskiej nie bywał.
A psięta, jak gdyby kto wysłał tam posły,
Z północkska się jeszcze z tych lasów wyniosły:
A kiedy odniało — oblawa się biedzi,
Bo Sokół na gołym już dziale tam siedzi:
Dokoła Sokoła obległa czereda
I wyje i bresze i zbliżyć się nieda —
A kiedy ją naszli, to dłużej nie czeka
Lecz pierzcha i w lasy sąsiednie ucieka...

I strapił się bardzq Starosta na nowo,
Bo kiedy i cygan już podrwił tam głową,
To rady nie będzie! — „Jest Panie, jest rada
Porucznik zdąsany nareszcie powiada:
— „Ja jadę na Litwę i krótko zabawię,
I piesków sposobnych dwie fury przystawię --
I staną te pieski Staroście za złaję —
I nie ma tam za czém upędzać się bardzo:
Psy podłe się zwlekły, a kiedy tak hardzą,
To niech tam już cygan przy psiarni zostaje —
Bo mówiąc naprawdę, jak tutaj nastałem,
To nawet pijawki na pokaz nie znałem —
I gniazdo tropowców od dawna się zwioldo,
I ogar nie goni, lecz bresze tam podło,

Bo oprócz już Piskli; Żydówki, Skubiesza,
Niech resztę tam cygan po jodłach wywiesza.
Ja jadę na Litwę, sprowadzę pijawki
I gniazdo tropowców, ogarów sfór parę,
Dwa drążki kundysów — i mówię na wiare,
Że psiarnię odnowię gdy trzeba poprawki.“

Na prawdę mówiący porucznik przesadził
I gdyby kto inszy, lub w innym wypadku
Poganił mu psiarnię, to byłby się zwadził —
Wszelako tym razem Starosta w ostatku
Nie spierał się w zdaniu, lecz dziwnie folgował,
Bo jeśli odnowić potrzeba już psiarnię
To pewno porucznik uczyni to zdarnie —
A kiedy od puszczy po Beskid polował,
To pono takiemu już człeku jest wiara
I jako się starał, tak się i postara:
— „Więc zgoda — jedź Wasze, i chętnie przy-
staję

Pieniędzy i ludzi i wozy Ci daję —
I dobrze ja będę o Waści tam tuszył
Jedź z Bogiem.“ — I jakoż Porucznik wyruszył
Wyruszył i jedzie. — Lecz fama się toczy
O dziwnym rokosz i każdy na oczy
Przekonać się pragnie: czy prawda, czy żarty?
Że rokosz podniosły nareszcie, i charty!
I znowu ubiegło dni kilka w pogoni —
Że w końcu już na to ni ludzi, ni koni

Nie staje we dworze — a tylko cyganie
Gdzieś poszli za psami, gdy wszystko ustanie.
W tém — spada jak piorun nieszczęście znów
nowe

Jak piorun, jak kamień straszliwy na głowę:
Jagusia gdzieś znikła bez śladu od rana...
Sędzina się pada — wieść doszła do Pana —
Dwór cały w rozruchu: — „A szukać! a pytać!“
Jeżeli kto porwał, to pędzić i chwycić!
Do koni! do broni! kto żywy, niech goni!“

Starosta choć dawno nie siadał już w siodło,
Gdy takie nieszczęście dom cały ubodło,
Sam pobiegł do stajni i ledwo uścignie —
Masztalerz dać konia — w strzemieniu się
dźwignie

I oraz z kopyta za bramę popędził
Wprost drogą na działą... i konia nie szczędził,
I okrył się pianą Turczynek przed działem.
Gdy przebiegł z pół mili dorazu a cwałem;
Myśliwa kulbaka tak była zładzona,
Iż kiedy ją podać bywało na dobie,
To była dorazu już wszystka obrona,
I wszystko tam miewał Starosta przy sobie:
Bo w olstrach krucice, a strzelba w wytoku
Naboje w torebce, a trąbka przy troku —
Więc kiedy na działą na oślep gdzieś sadził,
To widzi, że Kazik już wszystko tam zładził,

Co tylko potrzebne do służby i strzału,
I wolniej dochodził nareszcie do działu:
Pod samem już działem, pomiędzy jałowce
Pastuszki tam paśli i kozy i owce,
I pyta Starosta: — „Panienci ze dworu
Nie widział tam który?” — „Szła tędy nad ra-
nem

I niosła coś w koszu, a potem z cyganem
Radziła coś długo — i poszła do boru.“
— „A kędy?” — Więc pana pastuszki prowa-
dzą —

I kiedy po rosie Jagusi ślad dadzą,
Starosta napędził pastuszki w jałowiec
I jedzie za śladem przez znany manowiec...

Przed rankiem mgła wielka na działą znać pa-
dła,

I grubym kożuchem do koła osiadła —
Jak futro białego niedźwiedzia puszyste —
Tak puszą się właśnie te trawy rosiste —
Krok mały..... ślad drobny..... więc dobra
nadzieja —

I świeżo znać przeszła — a owo już knieja —
Dopóki szło zboczą, to dobrze za spadem,
Gdy przyszło do Werchu, koń staje przed śla-
dem,

Bo piął się tak stromo, i nagle Werch Kozi,
Że nawet i koza czasami się zwozi; —

Ślad poszedł wprost w górę... lecz biada z Sta-
rosta

Bo koniem nie wyrwie do szczytu tak prosto —
Co czynić? Nikogo nie widać od domu —
Ni z konia się spuścić, ni oddać go komu —
Więc duma i patrzy... Dwór jakby na dłoni
I leży wieś cała głęboko w dolinie,
I młynek turkocze — i rzeka tam płynie...
Lecz nigdzie nie widać ni ludzi, ni koni...

Werch Kozi u szczytu był gęsto obrosły —
Cyganie mówili, że Sokół tam siada:
I z niego do lasu i psiarni wypada,
Więc tam się i ślady Jagusi poniosły,
I tutaj jój szukać, bo tutaj znać bywa:
Więc w trąbkę myśliwską uderzył trzy razy...
A znana tam była ta trąbka myśliwa
To przecież ktoś wytchnie na one rozkazy!

I wytchnął sam Sokół od Werchu — i staje —
A było tam może około sto kroków!
Więc wyjął Starosta gwintówkę z wytoków
I trąbką na nowo o sobie znać daje...
I na ten już odgłos Jagusia wybiegła —
Znalazłszy Sokoła, zapewne go strzegła.
I pleszcze w rączęta, coś mówi i woła,
I skacze z radości i głaszcze Sokoła:

— „Pan po nas wyjechał — a chodźmy do
Pana!

A popraw się, popraw! a przeproś w kolana!“

I dłużej Jagusia już o nic nie pyta,

W chusteczkę ze szyi za szyję go chwytą

I jako pieszczołka do Pana prowadzi,

I pędzi — A Sokół tuż przy niej tam sadi:

Więc sprawa wygrana — bo tylko trzy kroki

W tém — nagle zuchwało odskoczy na boki,

I Pana i konia oczyma przemierzy —

I zwolna w pokorę nareszcie uderzy:

I kornie jak wyżeł przypada na ziemię...

I pełźnie do konia... i wznosił się na strze-
mię...

I skomli żałośnie i skomli i wyje...

Więc objął Starosta go w końcu za szyję!

A prawie w téj chwili i cygan wypłynie,

Co przypadł gdzieś w krzakach, jak zając w ko-
tlinie,

Czuwając tam z pałką, dufając u siebie,

Że Pańską dziecinę obroni w potrzebie.

I spuścił się z konia Starosta i jęknął...

Turczynek pieszczony na przednie uklęknął:

— „No siadaj Jagusiu!“ Starosta powiada —

Więc boczkiem w tureckiem tém siodle usiada

A Sůkół w podskokach do koła niój sadzi
A cygan Turczynka uważnie prowadzi.

Dwie drogi tam wiodły już od wsi w Werch
Kozi

W ostrzejszą lecz krótszą Starosta wyruszył,
Na lepszą lecz dłuższą, po której się zwozi
I siano, i snopy, dwór cały wyruszył —
I teraz dopiero u szczytu majaczy,
Gdy droga Staroście już w powrót się znaczy:
Więc w trąbkę na nowo po trzykroć uderzy...

A trąbkę tę słyhać do samych rubieży,
Lecz żeby nie było tam jakiej wymówki,
To pali raz po raz na wiatr z gwintówki...

Na trąbkę i strzały wypadły psy z lasu:
Hój byłoz tam zrazu nie mało tartasu!
Lecz kiedy Starosta pomiędzy psy huknie:
— „A! do dom! za łowcą! za łowcą! na jary!!“
I sarnim tam śrótem tę złaję ofuknie —
To do dom ruszyły stropione ogary...
Bo pieski miarkują, że brakło Sokoła
I poczną z daleka okładać do koła,
I lecą wprost na łeb ze skały do domu,
I ogon tam wzięwszy pod siebie ze sromu,
Jak gdyby nic nigdy, do dworu przybiegły,

I środek dziedzińca pokornie zaległy:
A charty do stajni i w słomę pod żłoby.

Więc wszyscy się dziwią na takie sposoby
- Na takie tartasy wieś cała wyległa —
I z bramy ku skale Sędzina wybiegła —
I wszystko to widać i z góry i z dołu,
Że pieszo Pan idzie z cyganem pospołu
I konia prowadzi ze skały pomału,
I ścieszką najkrótszą opuszcza się z działu —
Turczynek choć dzielny, tak kroczył ze skały
Iż kiedy się spuścił, zapienił się cały —
Starosta odetchnął, gdy stanął nad rzeką,
Wziął z konia Jagusię i matce powiada:
— „Ha, żywą Jagusię oddaję Waszmości,
A chowaj tam w łasce podporę starości!“
I w końcu się cygan dopiero rozgada:
Zkąd poszło, jak było, że owo tam zgoła
Panienska na Werchu chwyciła Sokoła
Gdy herszta nie stało, pomknęły na jary
Bo drobiem obsypał Pan trochę ogary. —

Jak gdyby po ogniu, lub jakiej chorobie
Dwór cały na nowo poczynał tam sobie:
Po chwili wrócili z wyprawy i goście —
Więc wszyscy winszują od serca Starości,
„Że taki tam dzielny i pełen zapału,
Że ruszył na działą i pieszo szedł z działu,

Że dziecię najmilsze szczęśliwie odszukał,
I psiarnię dorazu i zgromił i zfukał —
Bo kiedy wyruszył, to ledwo kto wierzy
Że trafi do sęku i w sedno uderzy.

Tymczasem psiarczyki korytka już ładzą
W dziedzińcu przed gankiem i pieskom jeść
dadzą.

A w ganku dla gości podano śniadanie —
— „Więc bywaj i witaj i kochaj Mosanie!
Lecz pieski na sfore — a charty do żłobu —
Na drążki kundysy — i trzymać mi karnie
I charty, i drążki, i ludzi, i psiarnię!
Porucznik odjechał, więc szukaj sposobu!
Ze sfory i drążków, z łańcuszka i smyczy
Nie spuszczać hołoty! niech sobie skowyczy
I w nocie myśliwej na nowo się ćwiczy!
Lecz dobrze mi karmić i chować te pieski
A jako chodziły, tak pójdą na leski!“

Gościna wspaniała i uczała we dworze —
Lecz Sokół przed gankiem tam siedzi w po-
korze:

Bo wiedział, że bardzo już grubo nabroił —
Ztąd smutny do Pana się nawet nie swoił,
I nikt go nie prosi, i nikt go nie woła,
I z łaski wypuścił Pan widać Sokoła:

I tutaj dopiero Węgrzynek wypłynął
Co razem z Sokolem bez wieści był zginął —
I nie śmiał już oka pokazać we dworze,
Gdy Sokół do Pana przystąpić nie może.

Choć płazem tam przeszły psom wszystkie wy-
bryki,

Gdy psiarnia wróciła, powrócił wraz z psami
I kruczek kuchenny i chodzi tyłami —
Więc kruczka orznęły straszliwie kuchciki:
— „Bo tobie nie wolno, co wolno tam komu
Gdy służysz przy kuchni, to trzymaj się domu!“
I słyszy to Sokół co w ganku tam siedzi
I skomli żałośnie i sobą się biedzi:
Więc w końcu Pan Cześnik na niego zawoła,
I przyjął do służby Pańskiego Sokoła,
I wskazał mu miejsce u siebie w kąciku,
I przyległ pokornie na twardym sienniku
Bo Pana pokąsał — więc fora ze dwora!
A kara największa we dworze pokora.

Nazajutrz do kawy Jagusia przychodzi,
Jak zwykle z Sarneczką — Starosta ją wita,
I nie chciał wprost spytać, więc z lekka obchodzi,
Aż w końcu o sprawy wczorajsze zapyta
„ — „Zkąd proszę się wzięło, żeś wyszła na działy
Tak sama nie rzekłszy ni słowa nikomu?“

— „Widziałam iż wielkie nieszczęście jest w do-
mu,

Żal było Sokoła, choć taki zuchwały,
Żal Pana Starosty, że próżno się biedzi
I jakiś strapiony samotnie tam siedzi —
To myślę ja sobie — a wiem już co zrobię:
Pobiegnę na działą, gdzie Sokół siadywa,
On dla mnie życzliwy, ja jemu życzliwa,
To wezmę go znowu w miłości pod władzę
I w powrót do Pana mojego sprowadzę,
Więc pytam cygana: „Co mówisz, co radzisz?
A cygan mi na to: Panienska sprowadzisz
Sokoła do domu, choć bardzo zuchwały,
Więc wzięłam coś w koszyk i biegnę na działą,
A kiedym tam wyszła — nareszcie w Werch
Kozi,

Znalazłam Sokoła — lecz Sokół mi grozi:
Bo szczeknął — i warczy — i próżna mozoła
By znowu przygłaskać i ująć Sokoła!
To siadłam i płaczę, bo straszno mi w dziczy!
Gdy psiarnia wypadnie, to na śmierć skaleczy!
Co Mama tam powie, Starosta co powie?
I bardzo się w sercu zmieszało i w głowie...
Lecz Sokół zrozumiał, żem jemu życzliwa,
Więc jakom przybyła, on w końcu przybywa,
I bardzo pokornie do ziemi przypada,
I głowę na moich kolanach pokłada...

Ja w wielkiej żalości i siedzę i szlocham...
I rzekłam mu w końcu: Takiego nie Kocham...
Jeżeliś zgłodniały, to z kosza bierz sobie,
Bo z ręki niczego nie podam ja tobie!
I zajrzał do kosza — i trzyma się karnie
I nie tknął niczego — a do mnie się garnie,
Więc w końcu musiałam przebaczyć po Bogu,
A właśnie w tej chwili Pan zagrał na rogu —
I wstąpił duch we mnie, bo Sokół na granie
Poderwał się nagle, i poznał wołanie,
I rażno posunął na Pańskie spotkanie!...
I uczył się Sokół znów wzięty pod władzę,
I znałam, że śmiałka do Pana sprowadzę.“ —

Ocecił Starosta przysługę i słowa —
I rękę na czole dziewczęcia położył:
— „Jeżeli Bóg łaskaw bym pożył i dożył,
To serce tam pamięć dla ciebie zachowa!“

I weszło znów wszystko i w karby i ślady, —
I o psim rokoshu nie było już rady:
Lecz w samym Staroście jest wielka odmiana,
Bo trudni się wszystkim i rządzi od rana —
Wydobył rejestra, kalendarz i liczy —
W praktykach pobożnych cichaczem się ćwiczy.
„Nie winien był nigdzie, ni grosza nikomu,
Lecz swoich dłużników zaprasza do domu

I sumkę po sumce odbiera powoli,
I skrypta odnawia, wyznacza terminy,
I krokiem nie ruszy na łowy z dziedziny —
I bydło skupuje, i radzi o roli,
I kłoce na tartak i drzewo prowadzi —
I folwark spalony na Łazach znów łądzi —
I zawsze Jagusię pogłodzi tam czule,
I każe szyć worki, co siędą w szkatule,
I srebro i złoto osobno układa,
I liczy, i pisze, lecz mało co gada,
I jesień tak przeszła, a ledwo dwa razy
Wózeczkiem z Jagusią przejechał na Łazy.
Że łowów nie było, chciał w końcu swe sztuki
Pokazać Podsędek, gdy goście się zjadą
Za jego więc sprawą i jego tam radą,
Kopano na Łazach po jamach borsuki —
I wojna pod ziemią, bo cięte jamniki,
Borsuki się bronią straszliwie jak żbiki,
Więc uchem do ziemi Podsędek przypada,
Bo psięta już w kotle i kusa tam rada, —
I pono zaufał swój psiarni tam zbyt, —
Co będzie jak borsuk jamniki mu wytnie
„Tu, tu, tu! tu kopać! co żywo! więc kopią...
I zapadł się kocioł, i wszyscy się stropią,
Bo w ciasnej tam jamie głęboko gdzieś dalej
Maluta suczyna, coś strasznie się żali...
Aż wreszcie wśród wrzawy, skowyrku i śmiechu
Pochwyca borsuka ostrożnie do miechu.

Jest borsuk, i w miechu na polu się kłębi,
Lecz słyhać Malutę coś jeszcze tam głębiej —
To kopiaż co żywo i w końcu aż krukiem,
Dobyli Malutę tam razem z borsukiem...
Nie było sposobu, tak poszli na zęby,
Nie psina, nie borsuk, lecz krwawe dwa kłęby,
Nie wielka to wprawdzie na jamach i sztuka
Lecz w końcu musiano tam ubić borsuka,
Bo tak się zaciąła i tak się zassała,
Że chociaż zabity już borsuk, nie chciała
Maluta go puścić, więc zęby rozważa...
A zdobycz co w miechu, do dworu wziąć każą,
I tutaj dopiero puszczono do sadu
Borsuka gdy goście wrócili z obiadu.
I biorą jamniki niezgrabę w obroty,
I jakie tam harce pocieszne i zwroty,
Bo borsuk spasiony, pokażny zwierz wcale
Opędza się psiętom pół prawie niedbale.
A kiedy go psiarnia mizerna opada,
To nagle się zwróci i o ziem pokłada.
Na lewo i prawo, tu dwoje, tu troje,
I pieski za swoje, i borsuk za swoje,
Na prośby Jagusi puszczono od bramy
Napowrót borsuka i poszedł na jamy,
Jak gdyby wytyczył, uchodził tak prosto
I goście wrócili do domu z Starostą,
Aż na tych baraszkach skończyły się łowy,
O innych nie było już nawet i mowy.

Porucznik tymczasem jak ruszył, tak jedzie
Sam z chłopem na koniu, a fury na przedzie
I często gościwą zajężdza do dworów —
I zajrzy z łowcami do kniei i borów,
Bo łosia już dawno nie widział na oczy —
Wielkiego myśliwstwa i zła ochoczój,
I lasów zapadłych i puszczy uroczej...
I kiedy psy obrać, to biedzi się głowa —
Bo różna tam psina przy dworach się chowa.
Więc jakie i które psy wybrać? to sztuka!
To jedzie a jedzie, i szuka a szuka,
I znalazł nareszcie, tu jedno, tu drugie,
Lecz sprawa nie łatwa, i targi tam długie,
Bo z czoła Porucznik wybiera tam czoło,
I wszystkie już psiarnie, gdy spatrzył w około,
To taką nareszcie w ciężkościach wziął radę,
Psów widać tu nie ma, więc żegnam i jadę!
I powiem każdemu żem trafił tu podło:
Myśliwstwo upadło, psów gniazdo się zwiódło.
Więc bardzo to wszystkich myśliwych ubodło:
To hola Mosanie, bo na tém nie stanie,
Masz wąpić, wybieraj na rozum i zdanie,
I zapłać i nie płąć, a nie psuj honoru
Bo pieski chowamy siedzący wśród boru
I chodzić umiemy za naszych puszc szumem,
Za tropem i zwierzem, i piesków rozumem.

To w końcu pomogło i każdy tam staje
I każdy doradza, pomaga i daje.
Ten wiedzie pijawki, ów wiedzie kundysy
Pijawki jak żmije, kundysy jak biesy!
A trzeci od serca oderwał tropowca
A czwarty — bo sławny myśliwiec i łowca:
Ogarów trzy sfory prowadzi srokatych —
Prześlicznie podżarych, cudownie kosmatych.
Więc uczta i radość w myśliwój czeredzie...
I zabrał to wszystko Porucznik i jedzie:
Gdy wrócił do domu dwór cały wylega
I w koło te wozy czeladka obiega. —
I wyszedł Starosta i w ganku nie staje —
I znane tam w Trockiem zaprzęgi poznaje —
I konie i wozy, i pieski i rzędy,
I widzi że sprawy tam poszły aż tędy,
Że musiał Porucznik porobić faciendy
Na strzelby i różne myśliwskie przybory,
Że kołem objechał i ziemię i dwory —
Że była nie mała po świecie tam praca
Gdy z takim nabytkiem do domu powraca,
I chwali Starosta, i wielbi i wita,
I pieski ogląda, o miano ich pyta?
A dziwne tam miana, nie znane nikomu
Porucznik ze świata sprowadził do domu,
Szczerólniej dziwacznie nazywał urwisy,
Na drażkach w kagańcach warczące kundysy:

. . . . .
. . . . .
Porucznik odjechał był jeszcze w jesieni, —
Gdy wrócił buczyna już liście odmieni, —
Więc prawie rok zeszedł mu w onej podróży:
Lecz nie ma co mówić, bo pięknie nam służy!

Na wieści, że pieski przybyły aż z Litwy,
A straszne i ostre jak smoki, jak brzytwy,
Zjechali sąsiedzi i dalsi myśliwi,
I widzą nie żarty, a nawet złośliwi
Nie mieli tam czego poganić za oczy
Bo teraz dopiero Porucznik wyskoczy
Na Beskid, a potem z Beskidu aż w bory,
Pouczyć Niedźwiedzia i dzika pokory.
Jak żywo Porucznik za bramę nie ruszy,
Psy z drogi i jeszcze nie pewne powiada
I gdzieś tam te łowy na przyszłość odkłada
Bo gniazdo odchowac nasamprzód potrzeba...
A mówi to wszystko tak jakoś bez duszy,
Jak gdyby na Litwie nie jadał był chleba...
Więc każdy miarkuje że łowów nie będzie,
Gdy nawet Porucznik w myśliwym zapędzie
Ustaje — jak ustał Starosta powoli
znowu się zabrał do rządów i roli.
Więc jeden i drugi nos spuścił na kwintę —
Bo każdy miał z sobą i konia i flintę,

I myślał, że cuda nieznane obaczy,
Że wszystkich łowami Starosta uraczy!
Więc zawód i kwasy, i prawie ze sromem
Siadają na konie żegnając się z domem
Starosta tam kilku poważnych od czoła
Przytrzymał za poję i prosi do koła,
Mam prośbę, a wielką, coś pono się święci,
Bo jakoś raz po raz Starosta wąż kręci
Więc każdy przyzostał, i patrzy, i czeka,
Bo widzi, że proszą go tutaj na człeka,
Gdy sami się ujrzą nareszcie w komnacie
Starosta powiada, siadajcie tam bracie,
I siedli poważnie, i każdy gdy siędzie
Sam siebie zapyta, ciekawym co będzie:
Starosta wąż kręci, i w mowie się gmatwa,
I widać, że sprawa nie bardzo tam łatwa:
Bo chociaż wymowny, to ledwo, że bąka
I prosi o łaskę, wąż kręci i jąka,
Lecz kiedy go druhy w miłości obkoczą
I sercem oddani do koła otoczą
Przemówił nareszcie, i w końcu powiada
Gdy rada jest w niebie i ludzka jest rada,
Czy Waszmość widzieli te pieski co z Litwy
Porucznik sprowadził? — To smoki i brzytwy
Nie sztuka tam była, gdy wszystko szło z góry,
Zaniechać myśliwstwa i wziąć się do roli —
Lecz kiedy Porucznik wziął znowu w pazury,
Myśliwstwo — to może tam trochę i boli

Jak włodarz pilnować zagrody domowej
I w knieje za zwierzem nie ruszyć na łowy.

Cóż Waszmość myślicie, czym żywy, czym zdro-
wy

Na ciele i duszy? Na takie tam mowy,
Poważni sąsiedzi stanęli zdziwieni
I jeden z nich przymknął drzwi najprzód od
sieni. —

— „Ot powiem Waszmościom z gorszego się
liczy

Człek czasem, gdy człeka traf ślepy skaleczy,
Nie będziesz tam pieski nad wszystko miło-
wał —

Lecz Boga — a po nim bliźniego jak siebie,
Tak stoi tam w piśmie i w sercu i w niebie...
I kiedym zawzięcie od młodu polował,
Toż samo mawiała mi żona sto razy,
Toż samo powtarzał mi Ojciec Damazy...
Przed Bogiem oboje, więc w końcu'm zmiar-
kował,

Że przecież coś trochę wypada i zmienić
I wyżej tam Boskie i ludzkie ocenić,
Testament nie zabił tam jeszcze nikogo,
Więc trzeba i o nim pomyśleć przed drogą,
Bóg czule upomniał, więc Bogu bądź chwała,
Bo na myśl wścieklizny tam dusza zadrzała,

A myśląc, że razem tam może z Sokolem
Przepadnie Jagusia, a z niemi ja społem,
Tom ruszył na działy, bom leciał już w piekło,
Źle kończyć bez Boga lecz gdy się upiekło,
To Boga już tylko i chwalić i sławić,
I wszystko nie dobre od razu poprawić.
Polować nie będę, choć nie chcę ślubować.
Lecz wołę to dziecię w miłości odchować,
Jest pióro i papier, jest pono atrament
Więc proszę tam pisać, bo robię testament:

— „Tę ziemię, bo ziemia synowi się godzi,
Zostawiam synowi i w Bogu niech chodzi,
Po głowie niech idzie i ziemia i głowa,
A proszę niech pamięć dla ludzi zachowa
Lecz do dni najdłuższych Jawornik Sędzinie
Ze wszystkim co stoi i bywa w dziedzinie
Zostawiam — i daję od kota i płota,
Po one dnię wszystkie długiego żywota
A wiano Jagusi w szkatule już leży
I proszę przeliczyć“ — „Wszak każdy z nas
wierzy!“

„Nie moi Panowie — przeliczyć powiadam,
Bo klucze w Waszmościów ja ręce już skła-
dam —

Więc najprzód zasuną od wchodu zasuwkę,
A potém liczyli po stołach gotówkę.

Ha, nie ma co mówić, po Pańsku — wspaniale,

Starosta posaży tam biędną sierotę,

I na to Starosta powiada — „więc ale“

„Kochałem ja pieski, lecz kocham i cnotę“

I razem z tém wianem schowali testament,

Podpisem, pieczęcią, świadkami stwierdzony,

A potém na sekret złożyli jurament

I proboszcz rozkazał uderzyć we dzwony.

I wszystkich na modły nieszporne zaprosił,

Choć onęj intencyi nikomu nie głosił.

Starosta się prawie na nowo odrodził

I żwawo się ruszał, i w pole sam chodził,

I znowu jak dawniej zamieszkał na koniu

I także Jagusi dzianeta — sprowadził.

I kiedy tam pomknie z panienką po błoniu,

To ludzie się dziwią, bo równo z nią sadił

Jak gdyby był młody. I chociaż Sędzina

Mawiała że biedę dla kogoś tam chowa,

Bo jako matrona bywała surowa,

Starosta się bronił, „to moja dziecina

I zostaw mi Wasze te moje pociechy,

Bo biednym nie będzie chociażby z pod strzechy —

Kto dziecię to weźmie, w tém moja jest głowa —

Że ręką nam pójdzie, gdy Bóg ją wychowa.

Porucznik ćwik stary — więc oraz zmiarko-
wał, —

Że odtąd sam tylko już będzie polował:
To swoim rozumem od razu ogarnie
I stajnię myśliwą i strzelców i psiarnię
I wszystko co luźne powoli wyzbywa,
I w punkcie stanęła znów sprawa myśliwa
I z nikim już nie chce polować pospołu
Bo kiedy zwierzyny potrzeba do stołu
To będzie zwierzyna i jedna na drugą. —
Lecz w kniei gość każdy nie bardzo potrzebny,
I nie ma co gościom polować ze sługą. —
Co inne Starosta a człowiek służebny,
Gdy ruszy Starosta, to w całym powiecie
Już kraczą o łowach i głoszą po świecie. —
Porucznik gdy ruszy wieczorem lub rankiem,
Nikt o tém i nie wie, że puścił się w knieje.
Lecz kiedy powraca, to znacznie się dzieje
Bo rzędem zwierzynę układa przed gankiem:
Sfór kilka i ludzi nie wiele hałasu,
A fury zwierzyny przywozi od lasu.
Sam sobie objezdnik, na tropach sam staje,
Sam wiedzie tropowca, sam psami podkłada,
Sam pieski obsłucha i na strzał wypada
I sam się potrąbi, odprawę psom daje,
A tylko po furę posyła do domu.
Bo nie ma zwierzyny już odnieść tam komu.

Czy strzelba już taka, czy ręka tam taka,
Czy może? — strach mówić — a któż tam odga-
dnie?

Lecz byle na oko wziął zwierza, czy ptaka,
To leży co bieży, co leci to padnie!
Porucznik z obrządku był mały myśliwy,
A prawią o takich i cuda i dziwy...
I poszło tam łowczych nie mało do grobu,
A żaden nie dociekł onego sposobu,
Tych małych myśliwych i chyba się rodzą,
Lub w spółce już takiej po kniejach tych brodzą.
Jak zwierza na fury bywało tam liczy,
Gdy z grubą zwierzyną powraca od dzicy,
Tak ptactwa nie liczył na pary i kopy,
Lecz w drągi brać każe i liczy na snopy:
Więc snopy podlotów, cyranek i kurek,
A później snop krzyków, dubeltów, chruścieli,
I z ładu przy żniwie po snopie przepiórek,
Oblanych przeslicznie Starostę weseli.
A nawet na głuchój tam jeszcze jesieni
Snop słomek na drąg kołysze się w sieni...
— „Więc nie ma co mówić“ — Starosta po-
wiada,

„Gdy miły Porucznik po polu i lesie
Tak władnie szeroko i górą się niesie,
To berło myśliwstwa i dank jemu składa...
Lecz sekret to bywał, że władzę już przelał,
Bo jako bywało, że wszystkich obdzielał

Zwierzyną i ptactwem tak dalej te sprawy
Szły na karb myśliwej ochoty i sławy.

Jagusia tymczasem przesłicznie wyrosła
I w krasie dziewiczej po świecie się niosła —
Gdy biegnie ogrodem to rzekłbyś że łania,
A kiedy z Starostą na koniu ugania,
To koniem tak wdzięcznie i dzielnie już toczy
Że brała ze sobą i serca i oczy.
A przytém łagodna i dziwnie uległa
Choć z chęcią życzliwą, każdemu podbiegła,
I w rządzie domowym matusię wyręcza,
To każdą tam łaskę dwór cały zawdzięcza
Panience przedobrej, — bo wszystko zacicha,
Do wszystkich się w łasce i wdzięcznie uśmiecha,
I każdy już nieba przychylić jój pragnie
Gdy ludzko przemówi, lub w łasce się nagnie
I było pieszczone, lecz widać nie psute
To dziecię, i siano w ogródku tam rutę.

I przybył kawaler, ni późno, ni rano,
I łaskę Paniunki i matki pozyskał —
I ugiął kolano po wieniec i wiano,
I stopy Starosty najczulój uściskał.
O miedzę tam tylko w sąsiedztwie siadywał
I znalazł jak swoją, rok jakiś pobywał,

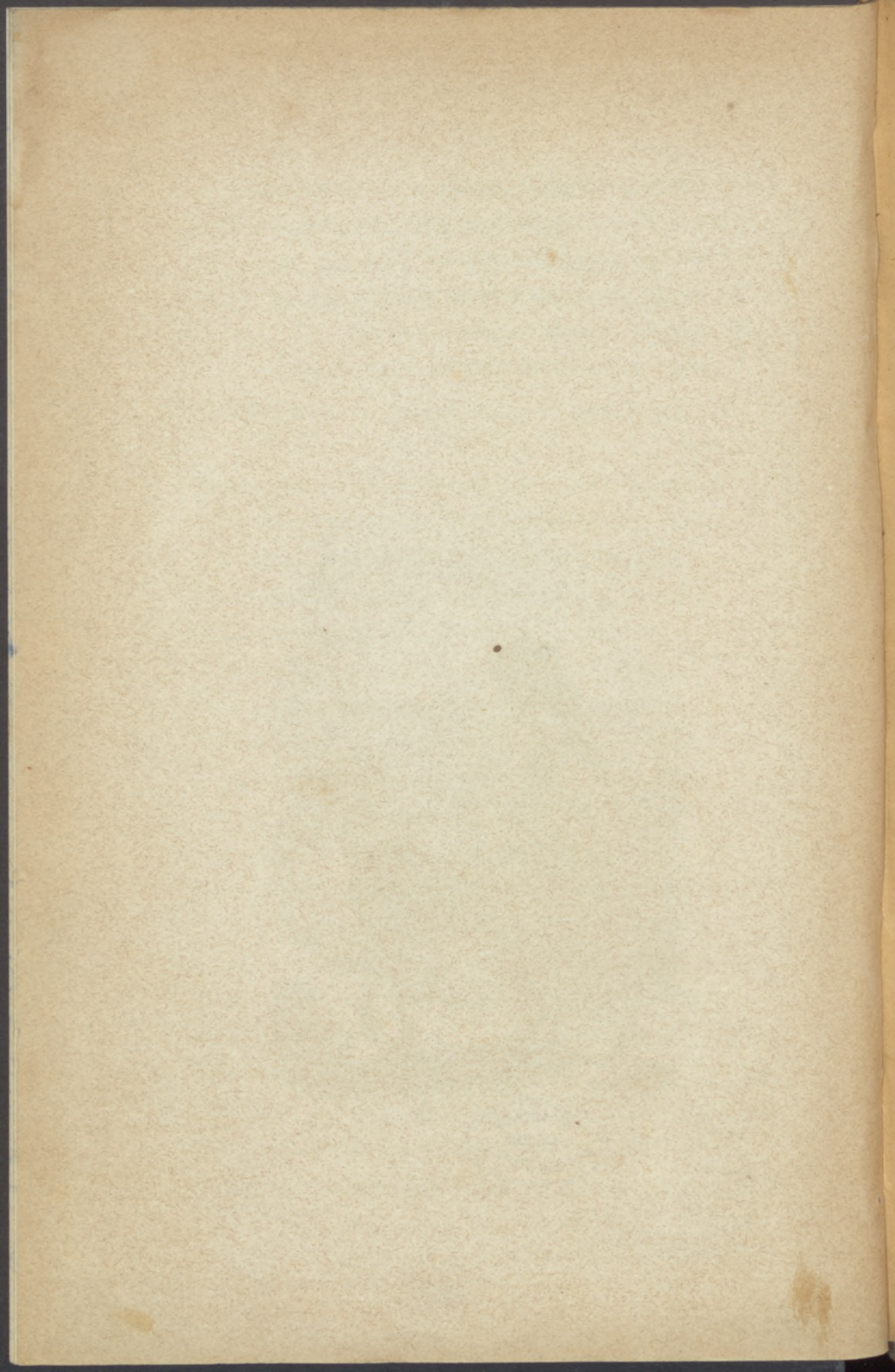
A potem Starosta wyprawił wesele...
I było radości i gości tam wiele
Wyprawę dał sutą, a wiano w poduszkę,
Więc kochaj i szanuj, — gdyś taką wziął du-
szkę!...

Cóż Sokół?! — Ha, Sokół jak bywał tam czo-
łem,
Przed charty wszystkimi tak został Sokołem!
I po nim to gniazdo tych chartów się chowa,
I z niego po świecie tych graczy odnowa.
Lat przeszło sto mija, a jeszcze się święci
Tam pamięć Sokoła w myśliwej pamięci.
I mówią że charta nie miewał już zgoła
Kto nie miał po onym Sokole, Sokoła!
Tak znaczne to gniazdo i dziwnie dorodne,
I sławne po świecie, w potrzebie dowodne,
Bo jako się wniosło, tak stoi w kochaniu,
I w sławę urosło i żyje w podaniu.
Po sławnym myśliwym, chart został niezłom-
ny...

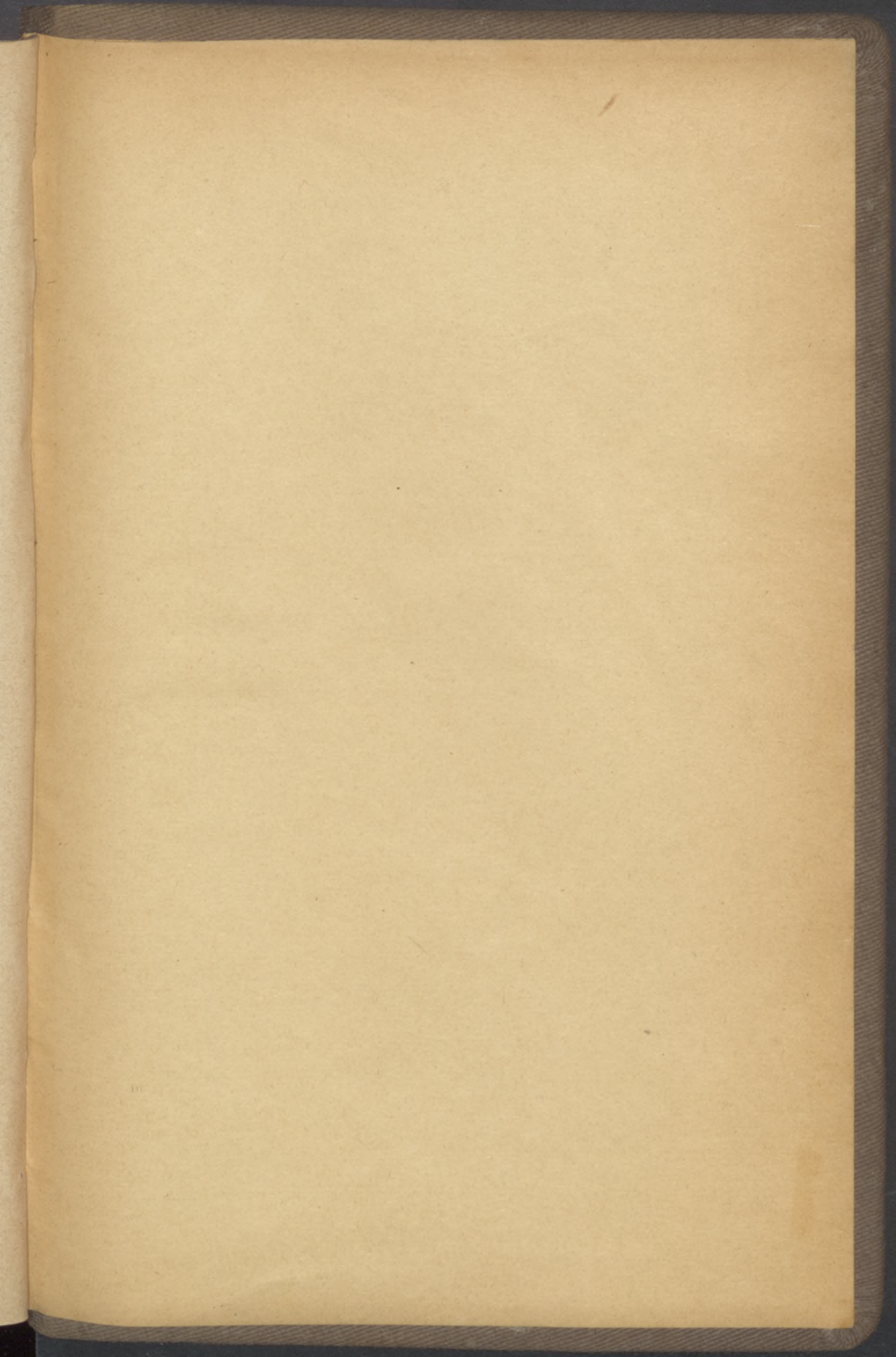
I żyją tam razem w pamięci potomnej...
Więc razem jam obu przed Wami postawił,
A czylił Was znudził, czym może zabawił,
Jak drugie z północkska zapieją już kury,
To niech się na trąbce otrąbi tam który.
Bo gdy się chart zrywa i Sokół zakwili,
Podbiegła jutrzienka i świta po chwili,

Do zorzy porannój i rumak się wspina,
I łowca do zorzy swój dzionek poczyna.
I kiedy do zorzy odezwą się rogi,
To knieja aż dysze i grają obłogi,
Bo w pole ruszyły myśliwe półbogi,
A nawet mgła nocna umyka z ich drogi.

Biblioteka Główna UMK

300020952122

